

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Qvæstio V. Quæ nouissima de clericorum debito officio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

QUÆSTIO V.

DE CLERICORVM debito officio.

ARTICVLVS I.

Utrum inter officia eorum qui sacris iniunctum per pecuniare ad quod omnes generatim tenentur, sit, constitutos psalmos statim horis persolvere.

VM præcedens quæstio de ecclesiasticis bonis ac stipendijs fuerit instituta, res ipsa postulat, ut clericorum officia, quorum gratia eadem ecclesiastica bona constituta sunt, quibusque ea promereri debent, perpendamus. Apparet namque clericum neque qui in sacris est, ad statas horas persolendas minimè teneri. Enimuero cum horarum canonicarum pensio graue nimis censetur iugum, non apparet ab ecclesia vniuerso clero licite imponenda, nisi tale Christi aut Apostolorum institutionem prius in sacra pagina legisset, quæ tamè nulquàm inibi reperitur. Imò vero Christus, Matr. 6. non aliam nos orationem docuit, quàm, Pater noster. Non ergo tenentur clerici ad horas Canonicas pendendas. Secundo arguitur, Oratio in hoc seruit ut mens in Deum eleuetur, Deoque nostra desideria aperiamus, quæ largitate suæ misericordiae expleat, ad hoc autem nulla opus est voce, cum Deo nostra patentia sint corda, ergo non opus est uocali oratione. Sed satis est, ut Christus docuit. Ioan. 4. adorare Deum in spiritu & veritate. Et ut ait. 1. ad Corint. 14. Paul. Orare spiritu, orate, & mente. Tertio Clerici, saltem quibus animarum incumbit cura, ad hoc potissimum munus instituti sunt, ut sacramenta populo administrent, verboque cum ac doctrina pascant, & prudentia gubernent ac moderentur, illi ergo saltem non est cur alios persolvere Psalmos obligentur. In contrarium est textus concilij Agatheni extra de celebr. Missarum, cap. presbyter. ubi omnes presbyteri iubentur ut expleto mane matutinali officio, pensum seruitutis suæ, videlicet Primam, Tertiam, Sextam, & No-

nam, Vesperamque persoluant. Et postea demum additur Complectorium, ut iuxta verbum Prophetæ, Septies in laudes dicamus Deo.

Cum multa sint obsequia & munia, quibus clericus sua stipendia meret, qualia sunt sacramenta administrare, & prædicare, ut sitare, iudicare, & id genus reliqua de illi utpote quæ ad rem præsentem nullam afferunt difficultatem, sed alia possunt, quibus disputentur loca, non est animus impresentiarum dicere. Eset enim opus in immentum protrahere, sed tantum de psalmodiarum pensione, quas horas Canonicas appellant, quæ quidem obligatio vniuersum clericum in sacris agentem comprehendit. Cuiusque ideo omissione dominum proventuum ecclesiasticorum, modo inferius explicando, amittitur, de quibus præcedenti quæstio disputatum est. Assertiua autem huius quæst. veritas, & aduersus hæreticos ascendenda est, & pro catholicis disserenda. Nunquam enim a primordijs nascentis ecclesiæ hæretici defuere, qui hoc sacrosanctum institutum concusserint, demoliriq; contenderint. Fuit quippe antiquissima hæresis qua Pelagiani infecti sunt, ut August. lib. de hæresibus, c. 88. refert, qui orationes ecclesiasticas destruebant. Imò omnem necessitatem orandi negabant, sed satis existimabant bonam ducere vitam, eo quod gratiam non Deo refererant acceptam, sed proprijs viribus tribuebant. Eandemque hæresim sustinuit Vvicleph, ut Thomas Vvaldens. in initio quinti romi de sacramentalibus refert, dicens, satis esse bonam vitam. Primus autem qui in mudo semè illius hæresis iecit, fuit famosus ille Nemrob, de quo refertur Gen. 10. De illo enim suisque a seculis legitur Eccl. 16. Non exorauerunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt, confidentes in virtute. De quo Nemrob Iosephus etiam lib. 1. Antiquitatum sic ait. Cum esset audacior & manu fortissimus, suadebat suis, ut non Deo ascriberent, quod hominibus per illum felicitas eueniret, sed quod hoc eis propria virtute præberetur. Cum enim orationis vis illic subtrahatur, quod nihil nobis boni nisi a Deo prouenire potest qui necessitatem diuini subsidij diffidentur, nullam possunt in oratione religionem agnoscere. At vero non est præsentis instituti de oratione in genere, quatenus ad priuatas

Fit planus quoniam titulus.

August.

Vvicleph Thom. Vvald.

Ioseph.

Argu.

Arg. 2.

Arg. 3.

Conciliū Agatheni.

prietas & solennes ac publicas commune nomen est disputare. Hoc enim aliud est loqui, sed tantum de publicis, quas ecclesia clericum perfolvere iubet. Qui enim religionem orandi Deum diffidet, non est dignus qui inter rationales creaturas ascribatur. Haud enim humanam tantum naturam ignorat, quae a Deo prorsum est pendens, verum & diuinam propriam gloriam adimit, imò Deum ipsum de rebus sublatum contemdit. Prima enim supremaque orationis virtus non est respectu nostri estimanda, nempe quod per eam cuncta nobis bona imprecamur & obtinemus tam temporalia quam aeterna, sed respectu Dei, videlicet quod per ipsam confitemur profitemurque perennem omnium bonorum fontem in Deo existere, & ipote qui totius bonitatis substantia sit, ex cuius nutu cuncta dependent, quae extra ipsum existunt. Hanc enim confessionem qui oraturus ad Deum accedit, debet primum caput rationis constituere. Quae quidem maxima omnium est quae Deo possunt esse gratissima per quamque adeo summa ab ipso benevolentia captatur. Vnde quod tantopere a nobis efflagit ut ab ipso aliquid petamus, & quod Christus tam sit enter optat, ut in nomine eius quicquid nobis opus fuerit, postulemus, non tam ob nostrum commodum quam ob ipsius gloriam desiderat. Vnde Io. 16. aegre conqueritur, dicens, Vtque modo non petistis quidquam in nomine meo, petite & accipietis. Quasi dicat, nondum mihi istam tribuistis gloriam, quae tanquam vero Deo ab omnibus mihi debetur.

Prima orationis virtus

Bona vita sine oratione existere non potest.

Duplex oratio.

Respondetur ergo Pelagianis & Vviclefistis, quod non solum bona vita sine oratione non sufficit, imò neque existere potest. Nam bona vita quae Deo grata est, ex sola gratia & fauore ipsius supernaturaliter procedit, quae quidem per orationem impetramus. Ipsi autem quia tale supernaturale auxilium ut suis vitibus subnixit, necessarium esse negant, virtutem subinde orationis ignorant sed proprijs meritis fidunt. Horum ergo haec dixerim, quod qui orationem abnegant, vel diuinam prorsus de medio tollunt, prouidentiam, vel omnia putant ex necessitate contingere, quare digni non sunt, cum quibus vlla neatur disputatio. Ad rem ergo praesentem reuerentes, cum duplex sit oratio, vna pri-

uata ad quam quisque praeccepto illo, Petite & accipietis, tenetur, atque altera publica, quae per ministros ecclesiae fit, non de illa, sed de hac peculiari praesentem inimus quaestionem. Hanc autem idem Vvicleph, ut ibidem Vvaldensis refert, hac ratione repudiabat quod ceu sanctissimum fundamentum ducebat, ut primo argumento, quod suum est significabamus, nihil esse prorsus inter ecclesiasticas ceremonias permittendum, quod in sacra pagina non sit expressum. Quod quidem fundamentum fuit ante ipsum Lollardum, & multo antea Arrianorum, & nunc etiam est Latheranorum. Reliqua enim omnia appellant Pharisaeorum traditiones. Quapropter praecisa verba consecrationis totam esse Missam adiunt cetera vero, adiectitia, nempe tam vestes quam lectiones atque orationes, inuenta esse boni num, atque adeo huius canonice penitus à suis ecclesijs eradicaunt. Quare esto, inquit, orare bonum sit tanquam pars bonae vitae debet esse tamen in cuiusque libertate tam temporis orandi quam modus. Quam quidem haeresim Aeneas Syluius in libro de origine Bohemorum, antiquioribus Vvaldensibus impingit, qui dicebant in huiusmodi cantandis frustra tempus teri. His ergo praecentis catholica veritas quinque conclusionibus constituitur, tum quantum ad substantiam rei spectat, tum etiam quantum ad orationem numerum, & stas horas attinet. Prima est, Impendio quam decentissimum ecclesiae decoro fuit, & ad salutem Christiani populi quam maxime necessarium, eorum instituire, cui praeter sacramentorum administrationem id etiam proprio munere incumberet, ut quotidie Psalms Deo nomine totius populi offerret. Ratio namque naturalis manifesta est. Enimvero cum inter omnia reipublicae munia & functiones religio cuiusque diuinus apicem teneat, cuius praecipua pars est. Deum laudibus extollere, precibusque nobis placare, multo sanctissima aequitate persuasum esse debuit Christianis, & sicut militum milites mancipati sunt, & iudicibus iudices, atque alijs functionibus sui magistratus & ministri, sic & clerici deputati sint, ut non solum sacramentis populum sanctificent, doctrinaque & exemplo promoueat, verum & qui publico populi nomine, qui

Motus vnde de terminis di or publici

Aeneas Syluius

Prima conclusio

R. S. coo clufo nis

SOTO
de Iure
Legibus
DIE
13

alijs artibus opificijsque & muneribus ac negocijs occupatus id iugiter facere nequit, incessanter Deo laudes dicant, precelque fundant, tanquam inter Deum & populum mediatores, qui videlicet vt ministerium gerunt deriuandi populum gratiam per sacramenta, sic & nomine populi gratias illi vicissim rependant, & quæ illi necessaria sunt subsidia possint, ac potissimum peccatorum remissionem. Hac enim de causa, ut est ca. 4. apud Oseam, Sacerdotes peccata populi comedunt, hoc est, populi elemosinas, quas in peccatorum remissionem offert. Accedit huc ratio secunda, quod cum hmōi laudum precumque celebratio ea debeat lingua, atque ac rerum peritia celebrari qua tota plebis polere non potest, necesse est, personas esse destinatas quæ sicut in cæteris artibus fit, doctæ sint faciendi. Secunda conclusio, Non solum personas apprimè decuit esse huic muneri destinatas, verum & statuta tempora & horas quibus Psalmi eiusmodi & laudes celebrantur. Cuius plures existunt rationes.

Secūda conclu.

Secūda conclu.

Prima ratio.

Secūda ratio.

Tertia conclu.

habent ad orandum aptitudinem. Noctis .n. tranquillitas ad orationem inuitat maxime, qua ratione Dauid. Media, inquit nocte surgebam ad confitendum tibi. Quo fit, vt horæ antemeridiane, quo sunt aurora viciniores, eo sint orationi congruentiores, pomeridiane vero, quo nocti magis accedunt, eo ad orationem minus apte. Quarto demum id potissimum inde confirmatur, quod cum populus ad eandem laudum celebrationem concurrere deat, nisi tempora statuta essent quibus ad eundem cultum accederent, non possent omnes simul concurrere, neq; scirent quomodo negotia familiaria deberet disponere, vt orationum religioni non essent impedimento. Ex his demum consequitur conclusio tertia, nempe qd & loca sua esse decet quibus eiusmodi laudum Psalmorum que oblatio fiat, cum quod eum cultus res sit sacratissima, locus ille conicrari debet atque a deo vasa vestimenta que & alia ornamenta, quibus maiestatis quæ adoratatur representatio fiat, tum etiam quod cum oratio in communi fieri debeat (nam vbi sunt vnus, duo, vel tres, in nomine Christi congregati, illic se ipse aditutum pollicitus est,) nisi locus designatus sit commode orari non potest. Hanc .n. tertiã conclusionem ad iecimus, eo quod brutalis Vvicileff, vt Vvalden. Tom. 3. de sacris, titulo 17. c. 45. refert, templa abominabatur. At quædo historie tam phanæ quam prophanæ cum non vincerent, inde tamē deberent conuinci, quod cum reliquis publicis actibus sua sint loca destinata vt forum ad iudicandum, senatus ad consilia conferenda, & scholæ ad docendum, quin & theatra ad ludos spectandum, nulla ei restabat ratio templorum religionem abnegandi quibus populus in vnum congregatus Deum suū adoraret. Sed ecce argumentum suum. In statu innocentie non fuissent templa sicuti neque vestes, vt nuditas primorum parentum ante peccatum attestatur, Christus autem voluit ad nos ad illum statum reuocare, ergo neque nostrum statum eiusmodi fabricæ decent. Vnde de quam sit brutus hominis syllogismus. Primum quamuis in illo statu aeris inclementia nullam necessitatem tegumentorum induxisset, forsitan propter pulchritudinem & artium exercitium, aliqua fuisset.

Quarta conclu.

Tertia conclu.

Vvicileff Vvalden. Tom. 3. de sacris, titulo 17. c. 45. refert, templa abominabatur. At quædo historie tam phanæ quam prophanæ cum non vincerent, inde tamē deberent conuinci, quod cum reliquis publicis actibus sua sint loca destinata vt forum ad iudicandum, senatus ad consilia conferenda, & scholæ ad docendum, quin & theatra ad ludos spectandum, nulla ei restabat ratio templorum religionem abnegandi quibus populus in vnum congregatus Deum suū adoraret. Sed ecce argumentum suum. In statu innocentie non fuissent templa sicuti neque vestes, vt nuditas primorum parentum ante peccatum attestatur, Christus autem voluit ad nos ad illum statum reuocare, ergo neque nostrum statum eiusmodi fabricæ decent. Vnde de quam sit brutus hominis syllogismus. Primum quamuis in illo statu aeris inclementia nullam necessitatem tegumentorum induxisset, forsitan propter pulchritudinem & artium exercitium, aliqua fuisset.

Arguas.

Vvicileff

Solutio.

sent opificia fabricata. At esto, templa non fuissent structa, nihilominus mortales illi Deum coluissent, atque adeo, ut plus quam credibile est, in vnum ad Deum adorandum laudandumque conuenissent. Quare secundum nostræ naturæ statum necessaria sunt templa, quibus eadem religionem colamus. Sed de huiusmodi probationibus statim latius.

Quarta
conclu.

Quarta conclusio, ad rem maximè propriam. Quæ admodum personas, templaque, & reliqua ornamenta definita esse condecuit & præscripta sic & Psalmos, orationes, ac preces, constitutas esse, fuit ad eundem cultum necessarium. Probatur.

Probô
prima.

Quoniam eiusmodi laudum cultum oportuit doctrina maxima & prudentia esse præfinitum, quæ quidem eruditio in singulis esse non potest. Quare opus fuit ab ecclesiæ primoribus immo a toto cætu cui spiritus sanctus præest fuisse inuentum legeque firmum, sicuti & reliquas leges necesse est non a singulis ciuibus, sed a tota republica institui. Secundo. Quia ut in

Probô
secunda.

reliquo cultu sic præcipue in gratiarum laudumque actione, atque in orationibus & precationibus necessarium fuit totum Christianum populum vnitatem representaret, ut hæc maximè ratione, quod ait Paul. vnam fidem vnum baptisma, atque vnum Deum profiteremur. Hæc autem concordia & vnitatis seruari non potuit, nisi Psalmorum corpus & substantia lege constitueretur, quæ esset vniuersis Christianis seruanda. Dixerim corpus & substantia, quia nihil incõgruit, immo est congruentissimum, ut variaz prouinciaz in horarum solutione nonnihil varient, ut ecclesiæ, quemadmodum cam Sapiens depinxit, reginam referat a dextris ipsi assistentem, circumamictam varietate. Hæc de publicis orationibus quantum ad personas & reliquas circumstantias (temporis, locique & modi, tenuiter affirmata, antequam ad quintam cõclusionem de septenario horarum numero descendamus, operæ pretium est firmiori antiquitatis molimine & vallo confirmare ac præmunire. Hæc enim omnia naturali iure & vtriusque testamenti diuino, ac subinde humano corroborantur & constabuntur.

Prima
ratio in

significum est Dei, vniuersos mortales sola eius lege viuentes, ut cumque de deorum varietate perditæ ac impie opinarentur, nihilominus docuit quidquid deorum colerent, sacerdotes esse necessarios, & lucos, templaque & designatas aras, quibus statis horis constitutæque ceremoniis religionem colerent. Cuius bona pars erant psalmos suo more concinere, precesque tam in bellis, quam in quibuscunque aliis negotiis rebusque gerendis ad Deum fundere, cum ut eum sibi propitiarentur, tum ut eidem gratias referrent. Cuius ritus tum alii, tum Valerius Maximus libro primo, capit. primo commemorat, vbi ait. Maiore status solemnitateque ceremonias Pontificum scientiæ explicatas curasse, ut prisco instituto rebus diuinis daretur opera, videlicet cum aliquid commendandum esset precatione, aut ex postcandem voto, aut gratulatione exoluendum. Neque solum prophanz historiz, immo & sacræ id conseruantur, quippe quæ nõ solum de Abraham, Isaac, & Iacob ante scriptam legem referret altaria Domino extruxisse, verum & Melchisedech diuerso sacerdotii genere fuisse perfunctum, de quo ambigendum non est quin statas Deo laudando haberet horas & ceremonias. At ne diu in prophanz percensendis immoremur, mos antiquæ legis abunde deberet cõnne os hæreticorum obstruere, porro illic. Deus tam attenta cura etiam dum perdesertum illi mortales castra metantes diuagarentur, tabernaculum fabricari iussit. Ac mox terra promissa poritis magnificentissimum, templum quod omni auro omnimodaque gemmarum varietate splēdesceret. Deinde vnum sacerdotem vestium ornamento insignari, aliosque sacerdotes ac numerosissimam Leuitarum multitudinem, ut Exo. 26. & subsequētibz legitur qui quidem non solum sacrificandi muneri, verum & orandi additi erant. Sed aiunt omnia illa ceremonialia fuisse, atque a deo cessasse. Fatemur equidem id quod ceremoniale erat ab usu aboleuisse, sed tamen cum hymnis laudibus & precationibus Deum colere in iure sit naturali positum, non solum hoc aboleri non debuit, immo tanto maiori religione lege Evangelica retineri, quanto excellentius veritas quam vmbra id deprecabat. Omnia enim illis infigura cõiungebant.

Heretici
templa
aucter
sanctur.

Prima
rō in p-
teritum
errorē.

Amb.

bant diuinæ veritatis corporis, & sanguinis Christi quæ sub sacramento nostris re-
plis continetur, adoratur, & colitur. Quo
autem ex his ad nostram Euangelicam le-
gem descendamus, a templorum religio-
ne sumamus exordium, quæ cum sint pu-
blicarum orationum loca, hæreticis non
placent. Atamen quam Christo placuer-
int, testatur ipse est, non solum paruulus
ad templum crebro delatus, & cum esset
vir illuc ad festa creberrime conscendens,
verum & flagellorum verberibus negotiato-
res inde depellens, eisque improperans quod
domum patris sui domum negotiationis
facerent Ioann. 2. Et apud Lucam expres-
sus. Domus mea domus orationis est. Ead-
em enim est domus patris & sua, quia ea-
dem orandi religione trinitas in ea colit-
ur. Namquam fuerit Deo gratum in tem-
plis habitare, patefecit ipse 2. Regu. 7. vbi
quasi conuictus ait. Neque enim habitaui
in domo ex die illa qua eduxi filios
Israel de terra Aegypti vsque in diem hæc
sed ambulabam in tabernaculo & in ten-
torio per cuncta loca que transiui cum o-
mibus filiis Israel. Quare ergo fronte hæreti-
ci negare possunt orationis domos quas
Deus olim tanti fecit, & Deus idem Chris-
tus ab omni negotiatione se motas huic
muneri sacratas esse voluit? Quin vero &
ipsum proculdubio creditur constitutas
habuisse orationes quibus utebatur. Con-
fueuerat enim vt habetur Luc. 6. pernocta-
re in oratione Dei. Et Marth. 26. habetur
quod hymno dicto exiit in templum orare. Qui-
bus verbis certus designatur hymnus quo
in gratiarum actione utebatur. Et Luc. 18.
Oportet, inquit, semper orare & non desic-
cere, quod vt supra de alio Pauli. Sine in-
termissione orare, diximus, intelligi nequit
nisi de orationibus quæ stans horis dicun-
tur. Et 1. ad Corinth. 11. ait idem Apostolus.
quod omnis vir orans aut prophetans ve-
lato capite, deturpat caput suum, mulier
autem non velato. Vbi secundum Ambrosium
& alios interpretes iam tunc tempore Apo-
stolorum mos erat Christianis præscri-
ptum verbis tum fidem cōfiteri, cuius Sym-
bolū ipsi constituerunt, hoc n. appellat. p-
phetare, tum etiam certis orationibus ora-
re idque manifeste confirmatur ex illo Lu-
11. quod Apostoli tanquam rem arduam ne-
que omnibus per viam vno ore petierunt

à Domino, dicentes. Domine doce nos o-
rare sicut docuit Ioan. Discipulos suos. Et
subdit. Sic autem vos orabitis. Paternoster
& cetera. Haud ergo negari potest quin Apo-
stolorum tempore essent certæ orationes
constitutæ. Sed aiunt hæretici. Non fuit
nisi illa quam Christus docuit, Pater nos-
ter. Profecto falsum est. Alias enim qua-
spiam designat Paul. 1. ad Timot. 2. vbi
ait. Obsecro igitur primum omnium fieri
Obsecrationes, orationes, postulationes,
gratiarum adiones pro omnibus & pro
regibus & cetera. Duo enim illic designantur.
Primum quod essent differentes modi
iam tunc constituti. Secundum quod
hoc clero potissimum incumberet. Vnde
Chryso. eodem loco. Quod, inquit, est
hoc? Primum omnium, hoc est in cultura
quotidiana & hoc primum sciunt presby-
teri qualiter orationes per vnam quam-
que diem sunt & sero & mane. Et Isidor.
lib. 1. de officijs cap. 8. præcibus nobis Do-
minum deprecari Christus Dominus &
docuit & constituit. Cum enim Apostoli
nescientes orare petierunt à Christo, dicen-
tes, doce nos orare id est compone nobis
preces quas Christus statim docuit exinde
producta est consuetudo ecclesie. Vbi præci-
bus instat earum quas instituit Christus,
quas quidem primi Greci ceperunt com-
ponere. Per hæc ergo Isidori verba dilui
hæreticorum arguita videlicet non esse
vtendum alia oratione præter illam quam
Christus protulit. Haud n. intentio Chris-
ti fuit, ad illam præcisè sic populum con-
stringere vt neutiquam aliam adhibere fas
esset. Sed ecclesie proposuit exemplar, vt
quidquid orationum aut precationum &
laudum institueret, ad aliquod illorum
membrorum reduceretur. Quare laudum
psalmodia refertur ad id Sanctificetur no-
men tuum? Petitiones autem gratiæ & re-
missionis peccatorum ad illud, Adueniat
regnum tuum, &c. Christo ergo orationem
toti populo necessariam congruebat insti-
tuere, reliquas vero ecclesie instituendas
illius instar commisit. Hic autem publicus
orandi modus, cum vt supra dicebam, do-
ctrina & arte esset persoluendus, certas per-
sonas quibus id incumberet exigebat, qua-
les sunt clerici. Vnde idem ipse Apostolus
in prioribus ad Corinth. cap. 14. cum conueni-
tis, inquit (nempe ad publicas orationes)

Confir-
matio.
suffugiū
hæreticorum.

Chryso.

Isidor.

vniuersis.

vnusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, Apocalypsim habet, & cetera. Quasi dicat, vnusquisque diuersum incumbit munus, vt scilicet alij psalmos intonant, alij doceant, alius scilicet concionator, apocalypsim, hoc est reuelationem, interpreteatur. Vnde subdit, siue lingua quis loquatur secundum duos aut multum secundum tres, id est illi qui publice horas soluunt, ordine, numero, & vicissitudine id exequatur. Si vero non fuerit interpretes, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, id est, qui non habuerit munus loquendi aut cantandi, alios aufcultet, tacitus Deum oret. Ecce circa conclusiones quatuor in capite prefixas quam omnes ab antiquo fundamenta trahant, nimirum ab Apostolorum tempore, nempe & personarum fuisse ad orandum decretas, & psalmos, & templa, atque orationes certas. De temporibus autem atque diei horis ad orandum constitutis, quod presentis disputationis precipuum est punctum, adhibetur demum conclusio quinta. Septenarius numerus horarum Canonicarum, vt antiquissima est Ecclesie institutio, ita & congruentissima atque decentissima, nempe vt post matutinarum nocturnum officium horarum diuinarum sex sint numero, videlicet prima, tertia, sexta, nona, vesperti, & completorium.

Quinta
conclu.

Hieron.

Et primum quod nocturnum officium ab Apostolorum seculo originem duxerit testatur Hieronymus super illud Matt. 25. Media nocte clamor factus est. Ait enim quod cum traditio Iudaeorum esset Messiam media nocte venturum, in similitudinem Aegyptij temporis quando Pascha celebratum est & exterminator venit, traditio Apostolica vteretur permansit, vt in die vigiliarum Pasche ante noctis dimidium populos dimittere non liceret spectantes aduentum Christi. Vnde & Psalmista dicebat, Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustificationis tuae. Haec ille. Sed quando in hunc Psalmi versiculum incidimus, multi alij sunt eiusmodi, quibus nocturnarum laudum officium commendatur. Ait enim alibi idē Psalmista, Lauabo per singulas noctes lectum meum. Et alibi: Bonum est confiteri Domino & psallere nomini tuo Altissime. Ad annuntiandum mane misericordiam

tuam & veritatem tuam per noctem. Atque alibi, Memor fui nocte nominis tui Domine. Et quod in Completorio canimus, In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Domino. Non ergo ab Apostolis tantum mos nocturnae orationis originem duxit, sed a prophetarum oraculis. Praeterea & eundem nos more Christus institutor noster re ipsa docuit. Erat enim in oratione pernoctans, vt Luc. 6. refertur. Et vt habetur Matth. 26. media nocte in montem Oliueti ad orandum exiit, vbi discipulos increpans, quod non proficerent vna hora secum vigilare, & a Iuda traditus est, & a Iudeis captus. Quae quidem mysteria omnino deberent Christianum populum in nocturnis orationibus continere. Igitur quoniam vvicessitae, vt eodem cap. 25. idem Thomas vvalden refert, huiusmodi nocturnos psalmos contumeliant, causantes quod cum nocte ad quietem nobis Deus indulgerit, nos iam vigilijs infidentes, religionem Christianam grauem redimus, ut eorum blasphemiam coneramus, respondemus. Primum, eandem nocturnam quietem, vt supra diximus, ad contemplationem, atque adeo ad orationem naturaliter inuitat, eo quod tunc sensibus a suo usu cessantibus mens introrsum pacatior est. Secundo & Prophetarum oracula, & Christi exemplum eiusdem rei nos admonent. Sed tertio, quod in primis ducendum est, id antiqui patres ob id sanctum duxerunt quod in primitiua ecclesia infestissima erant nocturnae demonum incursiones, contra quas idem coeternas uigilias orationibus instructas instituerunt, vt lib. de Offic. cap. 19. peregrinogre tradidit Isidorus. Milites namque in exercitu, sicuti & in navi nauae, quarum stationes nocturnas ordinat quas uigilias appellant, nimirum singulas tribus horis durantes. Tres enim horas ab occasu solis quando sopor cubare homines cogit, primam uigiliam appellant, & deinceps usque ad mediam noctem, secundam, & a media statim nocte appellant tertiam, atque deinde usque ad diluculum quartam. In quibus alijs dormientibus, alij excubantes inuigilant. Huius ergo instar in primitiua ecclesia, nimirum ab Apostolorum seculo, clerus in tres partes diuidebatur, quarum una in prima uigilia primum cauebat

nebat

Soto
de iure
Legibus
DII
13

primiti-
ua eccle-
sia.

August.

Valeria.

Vigilan-
tius.

Hieron.

nebat trium psalmodum nocturnum, & alia in secunda secundum, atque alia in tertia tertium, vt tam in singulis quam in omnibus trinitatem profiterentur, ac demum diluculo in quarta vigilia omnes simul ad laudes concinendas conueniebant. Vnde Augustin. de verbis Domini, sermo 14. Venit inquit ergo Dominus ad visitandum discipulos suos qui turbantur in mari quarta vigilia noctis. Quarta vigilia noctis extrema pars noctis est, vigilia vna tres horas habet, ac per hoc nox quatuor vigilias. Et ne hæretici putent eiusmodi vigilias sanctorum patrum inuentum fuisse, perspiciant in ipsissimis Christi verbis fundamentum habuisse, vt est videre & Luc. 12. vbi secunda & tertia vigilia nominatur, & expressus Marc. decimatertia Vigilate enim, inquit, nescitis enim quando Dominus veniat sero, hoc est prima vigilia, an media nocte in galliantu, hoc est secunda aut tertia, an mane, hoc est hora laudum necum venerit repente inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate His ergo instructa edocitaque ecclesia, suas stationes atque vigilias collegit. Vnde Valerianus lib. 1. capitu. de matutinis. Vigiliis, inquit tribus horis dispertimus nocturnis, vt non solum verbo, sed & facto tres vigilias prædicemus, de quibus ait Dominus. Beati sunt serui illi quos cum venerit Dominus inuenierit vigilantes. &c. Quæ de re cum Vigilantius hæreticus illius esset perfidæ auctor, quod nox quieti & somno indulgenda esset, non autem orationibus terenda, ista occasione Hieronym. vt in epistola ad Riparium videre est, peruerso nomine pro Vigilantio eum Dormitantium appellauit. Ait quippe. Quod dicis eum execrari vigilias, facit & hoc contra vocabulum suum, vt velit dormire. Vigilantius, & non audias Saluatorem dicentem sic. Non potuistis vna hora vigilare necum? Quapropter sequenti statim epistola appellat eum Dormitantium. Vnde idem Hieronym. ad Eustochium virginem. Bis, inquit nocte terque ad orandum surgendum est. At vero quoniam postmodum aucto clerico tantum pōdus humana imbecillitas ferre nequiuir, uicissitudo illa cessauit & à toto simul clericores omnes nocturni cum laudibus vna

cani cepti sunt, idque in diebus festis, nam in profectis non canitur nisi vnus, sicuti & in Paschali tempore. Et quamuis alij primam vigiliam elegerint, alij vero tertiã, plurimã tamen ecclesiarum ac religionū mediam noctem constituerunt tanquam orationi, iuxta Davidis testimonium, aptiorem. Haud quippe vt Ambro. super Psal. 118. auctor est. inconulto dixit, Media nocte tunc enim seruet carnis illecebra, coquatur cibus, potusque digeritur. Quæ occasione tentator multis tentamentis & carnem illidit & animum occupat. Hæcille. Vnde Petro inter punctū mediæ noctis & galli cantum ardor fidei refrixit, & calori temporalis ignis admotus Christum negauit. Quocirca huius temporis relaxatio non tam facile aut peti aut concedi deberet. Fere enim iam cathedrales ecclesie sanctum illum priscorum rigorem remittentes indulta ab Apostolica sede impetrant maritinos psalmos appetente nocte soluendi. Sic enim omnia labascunt. De horis autem diurnis testimonia quoque sunt & rationes non minoris energie. In primis tres horæ, nempe tertia, sexta, & nona videntibus ipsis Apostolis celeberrimæ erant ad orandum. Extat enim Act. 1. memoria, quemadmodum post ascensionem Domini Apostoli essent Hierosolymis vnanimiter in oratione perseverantes, neque dubium sit quin in oratione solenni, quæ sicut modo in choro ab omnibus celebrabatur. Vnanimiter enim non tantum cordium vnitatem, verum & vocum concordiam designat, ac tamen hora tertia, vt 2. c. legitur. Spiritus sanctus illis apparuit, linguarum cordiumque in flammator. Quocirca ambigi non debet quin illa tunc hora destinatos psalmos dicere. Quæ de causa ecclesia illo tunc vitur hymno. Nunc sancte nobis Spiritus, &c. De sexta vero legitur Actuum 10. nimirum ybi Petrus refertur circa horam sextam in superiora vt oraret, ascendisse. Sed de noua mentio etiam fit Act. 5. Habetur enim quod Petrus & Ioannes ascendeabant in templum ad oram orationis nonam. Quin vero easdem horas more & vsu Hebræis fuisse celebratas, præter coniecturam quæ maxima est, auctores non Cyprianus desunt qui astruant. Cyprianus namque nus.

Ambr.

De horis diurnis testimoni-
monia è
sacris ac
cessita.

in calce lib. de oratione Domenica. In orationibus, inquit, celebrandis inuenimus obseruasse cum Daniele tres pueros in fide fortes, & in captiuitate uictores, horam tertiam, sextam nonam. Alludit tum ad illud Daniel. 2. quod illi tres quasi ex yno ore laudabant, glorificabant, & benedicebant Deum. Et ad id potissimum Daniel. sexto ubi refertur quod contra Hierusalem, ter, in die flectebat genua sua, & adorabat confitebaturque coram Domino Deo suo sicut & ante facere consueuerat. Erat enim prophetis solennis, fixis stansque horis concinendi vsus. Vnde Primi Reg. 10. ait Samuel Sauli. Cum ingressus fueris ibi urbem, obuium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium, & tympanum, & tibiam, & ciharum, ipsosque prophetantes hoc est, Spiritu prophetico psallentes. Et insiliet in te Spiritus Domini & prophetabis cum eis. Vnde in prouerbium exijt. Nunquid Saul inter prophetas? Addit præterea illic Cypria. Illis tribus horis mysterium trinitatis fuisse præsignatum, quod in nouissimis temporibus manifestandum erat. Eundem prorsus horarum numerum scilicet tertie, sextæ, & nonæ, in eodem Daniele fundat Isidorus libro 1. de Offi. can. 19. Illo ergo tunc Apostolorum seculo non reperitur mentio nisi illarum trium horarum ante meridiem, prima sub tacita. Quare Hierony. super eodem loco Dan. 6. Has, inquit, tres horas, scilicet tertiam, sextam, & nonam, ecclesiastica traditio intelligit. Hæc ille. Coniunctio nanque quod illo tunc tempore quo ter ad nocturnos psalmos surgebatur, laudesque in aurota cantabantur, superflua ducebatur alia hora usque ad tertiam. Vnde idem Hieron. ad Eufio. de horis ad orandum diuisis loquens, horam inquit tertiam, sextam, nonam diluculum quoque & vesperam, nemo est qui nesciat. Vbi diluculi nomine laudes forsitan intelligi. Et qua coniecturis agere pergamus Cassianus libro 3. de institutis monachorum capitu. 4. cuius Isidorus meminit li. 7. de Offi cap. 23. Sciendum, inquit, hanc matutinam que obseruatur in occidentis vel maxime regionibus canonicam functionem nostro tempore nostroq. monasterio primitus institutam. Matutinã et

go fortè appellat quam nos primam. Quo etiam refecti videtur verbum Cypriani loco citato. Sed nobis fratres dilectissimi præter horas antiquitus obseruatas orandi, nunc & spatia & sacramenta creuetur, nam & mane orandum ut refectio Domini in matutina celebretur. Antiquas ergo horas appellat tertiam, sextam, nonam, cui addit & primam. Atqui horæ iste per diuisionem artificialis diei sunt intelligendæ ut quocunque anni tempore ab ortu solis incipiat prima. Tertia autem finitur in tertia diei hora, & sexta etiam ab eodem solis ortu. Sic enim intelligendæ sunt illæ horæ Matth. 20. nempe quod patet familias exijt summo mane conduce-re operarios, deinde hora tertia atq. hora sexta. De vespere autem & completorio ait loco citato D. Hierony. neminem esse, qui nesciat, quasi res esset antiquissima & vniuersis Christianis receptissima. Atqui de completorio ait loco citato Ambrosius venire illi in mentem auium recordationem quæ cum eunt cubitum quasi peracto late munere, æthera cantu mulcere consueuerunt. Quod velut à surgente & occidente die semper inflaturare consueuerunt, ut vel de cursu vel ad otio nocturno diurnoque tempore, iustas laudes suo referant creatori. Vnde magnum inuentium excitandæ deuotionis sumendum nobis est. Igitur ut que dispersim commemorauimus, collectis ad nostrum confitmandam conclusionem applicemus. de cã lo-
Tribus de causis septenarius iste numerus canonicus instinctu Spiritus sancti sacratissimus est Christianæ familie. Prima eadèq. ad literam potissima, ut iuxta Christi præceptum & Pauli monitum, fugis nequa intermissa in nobis persistat Dei memoria, lausq. & gratiarum actio, ac demum deprecatio & fauoris petitio. Nam cum in die naturali sex sint horarum ternarij, cum in singulis statos habemus psalmos, perpetuo circulo in oratione psalimus. Mox & Trinitatem quæ nostræ est fidei confessio, in his quibusq. horis profitetur, nam paratione eodem numero & psalmos & orationes distribuimus. Accedunt deinde oratio & mysteria, tum alia, tum etiam Christi, quæ glossa colligit super c. presbyter de celebra. Missar. Quod quidem est Concilii Agathen. celebrati sedente Zozimo Papa,

Horarum diurnarum numerus in veteri testamento fundatus. Isidorus Hiero.

Cassian. Isidorus

SOTO
de Iure
Legibus
DIE
13

Papa, sub anno Domini quadringentesimo vigesimo, ubi prædictæ omnes horæ tam diurnæ quam nocturnæ persolui iubetur. Cauenda autem est deceptio ne quis putet, ut hæretici blasphemare attentant, tunc primum fuisse institutas. In hoc enim superiora adduximus testimonia ut eas de antiquitate & tempore Apostolorum deducere. Quæ re illic tanquam res antiqua confirmatur. Mysteria autem sunt quod septem existunt hebdomadæ dies, quibus mundus fuit creatus, septemque Spiritus sancti dona, quibus re creatur, ac septem mundi ætates, quibus duraturus est, septemque adeo petitiones dominicæ orationis, quibus eadem dona postulamus. Christus autem matutinali hora captus est, & per reliquas diei passus. Unde versus: Hæc sunt septenis propter quæ passimus horis: Matutina ligat Christum, qui crimina purgat: Prima replet sputis, causam daturæ mortis: Sexta cruce nectit, latus eius nona biperit. Vespera deponit, tumulo completa reponit. Ex his ergo cum sitis quæ dicta sunt colligitur, septem esse Canonicas horas, secundum illud Psalm. Septies in die laudem dixi tibi. Accipitur enim illic dies pro naturali, ut noctem includat. Quæ re non sunt audiendi qui matutinam a laudibus separantes, octo connumerant.

Ad primū arg.

Ad primum igitur argumentum supra obiectum Vvicleff, vsque adeo negatur horarum canonicarum pensum graue esse, ut affirmemus esse suauiissimum. Ad illud autem quod insinuat non esse in ecclesiæ facultate aliquid sancire, quod in altero duorum testamentorum expressum non sit, plura respondemus. Primum illud est hæreticum fundamentum, atque illius bestie quam Ioan Apocaly. 3. vidisse scripsit quæ cum agnus videretur cornua gerens in fronte, draco tamen erat. Super quo loco ait August. serm. 111. hæreticam illic ecclesiæ significari, quæ cum ceu agnus Christi, duo in fronte cornua, hoc est, duo testamenta præ se ferat, draconis tamen morfu Ecclesiæ Catholicam dilacerat. Hæc ille. Habet enim ecclesiæ catholica potestatem a Christo Apostolicam qua leges possit condere, quas vel ex facia pagina elicit, vel ad Christianorum ornamentum necessarias ducit. Instar nimirum

August.

August. serm. 111. hæreticam illic ecclesiæ significari, quæ cum ceu agnus Christi, duo in fronte cornua, hoc est, duo testamenta præ se ferat, draconis tamen morfu Ecclesiæ Catholicam dilacerat. Hæc ille. Habet enim ecclesiæ catholica potestatem a Christo Apostolicam qua leges possit condere, quas vel ex facia pagina elicit, vel ad Christianorum ornamentum necessarias ducit. Instar nimirum

Apostolorum qui suis vestimentis iumentorum strauerunt quibus Christus Hierosolimam ingressus mollius incederet. Ait quippe super eodem loco Hierony. quod vestis Apostolica, vel doctrina virtutum vel editio scripturarum intelligi potest, sicut ecclesiasticorum dogmarum varietas quibus nisi anima instructa fuerit, seorsum habere Dominium non meretur. Et Anselmus: Vide inquit quod super iumentum ponebant Apostoli vestimenta sua, sed cetera Iudaica turba sub iumentum pedibus quia mandatis Apostolorum instruitur, & ornatur. legis autem antiquæ mandata conculcamus, dum carnales obseruationes & circumcisione reprobamus. Adde quod Ecclesiæ non solum intus per Spiritum sanctum edocet, sed viua voce Apostolorum Christi illustrata eiusmodi horarum religionem amplexa est.

Anselmus.

Ad secundum respondetur quod in orationibus priuatis non est opus est voce, sed satis est mente orare, nisi ad excitandam deuotionem. Quod autem Christus & Paul. secundum ipsum ait, Spiritu & mente orandum, nihil aliud edocet quam quod orantis psallentisque vobis non debet esse sicut auium garrulus, sed mente & spiritu plena. Tertium argumentum ar. 3. plenius dissoluetur, ubi monstrabitur clericorum sacri initiatorum officium, etiam si curam gerant animarum, esse horarum munus persolvere.

Ad secundū arg.

Ad tertium arg.

ARTICVLVS II.

Virum congruens sit & decorum ut horæ Canonicæ, Psalmorum Hymnorumque alio cantu psallantur.

Post horarum Canonicarum substantiam, & institutionem subsequitur modo explorare virum canticis & hymnis sint persoluendæ. Nam idem Vvicleff, ut eodem tomo. 5. cap. 16. Thom. Vvalden. refert, de hoc catholicos subsannaba, quod alio cantu laudes & preces ad Deum inlamarer. Quam quidem hæresim Lutherani suscitauerunt, obridentis ceu ridicolis nobis quod vocibus in templis obstreparamus Deo. Argumentum istorum est quod Deus non est sordus Soto, de Iust. & iu. Qqq aut

Vvicleff Vvaldē. Primū argum.

aut dormiens ut clamoribus nostris, quibus excitetur, indigeat. Quocirca nos Baalaticos appellant hoc est sacerdotibus Baalimiles, quos vt 3. Reg. 18. refertur, deridens Elias vt alius in clamarerit irritabat subdens: Deus enim vester forsitan cum alio loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere aut certe dormis, vt excitetur. Et eadem inter illos agerem quandoque de eadem re sic conueniebant. Nunquid si tu cum Cesare Cantando colloqueris, aut aliquid ab illo alacris vobis & musico artificio deprecere, non deridiculus es? Quid ergo coram Deo facere non veremini quod non auderetis coram Cesare? Secundo arguitur exemplo illius matronae Samuelis matris, quae vt initio lib. 1. Regum refertur, pressis labijs adeo silenter orabat, vt temulenta apparet. Quod quidem exemplum quasi orantium figura inter sanctos celebratissimum est. Vnde auctor imperfecti humilia 13. Possumus inquit intelligere, vt ostium domus, os corporis, vt non clamosa voce oremus Deum, sed desiderio tacito. Nam clamosa inquit oratione multa mala nascuntur, maxime haec tria. Primum quod clamosa voce orans non credit Deum. vbi que esse & secreta audire. Secundum quod mysteria secretarum suarum petitionum, quae forte non oportebat alterum praeter Deum scire, auribus honorum & malum audienda committit. Tertium denique quod clamose orans alterum iuxta ipsum astantem orare non sinit. Id quod experientia testatur. Nam dum in ecclesia canitur, non possunt astantes orare, vocibus eorum sensus rapientibus. Accedit postremo quod musica qui seculares in suis festis vtitur, sacra prophana videntur. In contrarium est autem illud Dauidis Psalm. 149. Cantate Domino canticum nouum. Et rursus, Laudent nomen eius in choro, Cui accedit & Concilium Toletanum quartum de consecratione, dist. 1. vbius ystra sunt, De hymnis canendis & Saluatoris & Apostolorum habemus exemplum.

Cum tantopere isti rerum nouatores & ecclesiasticarum rerum perturbatores ecclesiasticos cantus, vt modo dicebam, propellere a Christiano actu contendant, non satis rei praesenti fecissemus nisi hunc

addidissemus articulum de quo S. Thom. 2. 2. quaest. 91. non nihil tenet. Ad quem vnica eademque ecclesiae receptissima respondetur conclusione. Cantus ecclesiasticus quibus horae Canonicae solemniter celebrantur, vt in ecclesia sunt optima ratione constituti ita sunt & anacronismi. Et quo rationibus testimonia clarescant, ab ipsis nobis sumendum exordium. Sed est cum primis adnotandum, horas Canonicas in quibus religio colendi Dei consistit, tres habitudines inter nos & Deum continere. Prima est diuina laudatio, quam quidem ei propter seipsum tanquam summo bono debemus. Haec enim de causa illa a nobis debetur confessio, quod sit summe infiniteque bonus, iustus, misericors, & ceterae adeo cuncti potens omniscius, & quid quid boni in rebus existit immensa sua continet essentia, & propterea concinimus ei Hymnos, & Psalmorum laudes. Secunda earundem horarum ratio est vt quidem quid nobis ad vitam salutemque tam temporalem quam spiritualem necessarium est, ab ipso petamus, contentes nos suas ipsius esse creaturas, atque nihil nobis boni nisi ab illo posse contingere. Tertium denique officium quod illi orando perloquimur est gratiarum actio pro receptis beneficiis. Hoc autem supposito, rationibus pluribus demonstratur conclusio. Primum enim omnium laudum conditio adeo canis non repugnat vt maxime ei congruat. Nisi naturale hominum ingenium consideramus, inde heroica carmina ortum habuerunt vt ipsi sonoro metro decurrentibus Heroum laudes & gesta canerentur. Quod & Poeta Aeneidum principio significans ait Arma virumque canoni. Quae Arilios. 3. Poli. cap. 5. & Boetii. in Prolog. Musica, per multum Musicam commendant, seu rem ad morum affectus plurimum conferentem. Immo vero, vt secundum subiectum argumentum, symphonia in euismo di canendis laudibus adeo est naturalis, vt etiam auctori ipsi natura in caelis eodem modo concini referantur. Vnde Apocal. 4. de sanctis animalibus refert Ioannes quod requiem die ac nocte non habebant, dicentia. Sanctus, Sanctus. Vnde in Missae Praefatione seipsam ecclesia conortatur vt quemadmodum caeli caelorumque uirtutes, Cherubin quoque & Seraphin sociata exul-

SOTO
de iure
Legibus
DIE
13

Arg. 2.

Postre-
mū arg.Concil.
Toleta-
num. 7

exultatione clamare non cessant ita ipsa cum eis concinat. Quare & Deo supplicat ut suas etiam cum illis voces admitti iubeat dicens Sanctus Sanctus, &c. Quapropter non immerito sunt qui fateantur veris vocibus, licet supernaturalibus, Deū in caelestibus laudari. Atque rei huius testimonium terris angeli, desuper attulerunt, ubi pastoribus natu Domino, non solum cum splendore diuinæ gloriæ affulserunt, verum & cantates intonarunt Gloria in excelsis Deo. Vnde circa finem secūdi libri de Epiphā. Gregor. Cum pastoribus inquit, Tenebare, cum Angelis hymnum dicitur cum Archangelis choros ducit. Sit nobis ista communis solennitas terrestribus communis. Quia ergo oris impudentia heretici hæc laudem preconia negare possit? Hæc enim de causa militans ecclesia, nempe quo societatem cum triumphante in vitam referat, in duos choros clerum partiur, qui alteris vocibus laudes intonent atque altero sedente alter steter, videlicet ut qui stat, militantium aciem respiciat, qui vero sedet, triumphantium requiem. Quare cum uterque alteri respondeat, ambo, nempe angelicus atque humanus chorus eundem Deum pulcherrima concordia venerantur. Tertium post mortalium naturam & immortalium conditionem argumentum sumitur ab antiqua lege. Eundem namque canendi ritum eodemque diuino numine affusus Dauid, psalterium cithara composuit quo canere diuina mysteria consueuerat. Cantabiles enim, inquit, mihi erant iustificaciones tuæ in loco peregrinationis meæ, Quo quidem ritu non solum Deo quidquid animo gerebat intumebat, verum & ad depellendos obsefores demones viebatur ut patet primo Rex. 19. Nimirum futuram ecclesiam admonens, ut Psalmodum concentu insultantes demones fugaret, Quocirca & in domo Dei, ut legitur primo. Paralipom. 14. quatuor millia Psaltes constituit, canentes Domino in organis quæ fecerat ad canendum. Ob idque Psalmo. 148. & duobus sequentibus omnimode sanctos Dei admonet, ut haminis & canticis, omnique musico instrumeto. Deo laudes resonent. Accedunt & in rei confirmationem celeberrima illa spiritualia cantica

quæ sancti Prophetæ & Patres illius legis spiritu Sancto dictante cecinisse leguntur, & nunc ecclesia per hebdomadam concludit. Vt cantica Moyfi Annæ, Delboræ, Isaia. Ezechia, cæterorumque Prophetarum. Neque est cur quispiam reclamet, cantiones illas templo illis non nostro congruere, nam cum illud figura fuerit nostri multo nos magis condecet. Vnde, quod quartum sit argumentum, cum Christus Hierosolymam ingreditur, ubi ingressus in ecclesiam nostram designabatur, concentu puertorum psallentium & cantantium. Hosanna fili Dauid, exceptus est. At que obmurmurantibus Iudeis Dominum que interpellantibus qui illo tacere iuberet, respondit. Si tacuerint lapides clamabunt. Igitur si hora Canonice quatenus laudes diuinæ sunt existimetur, congruentissimum est ut canticis persoluantur. Quod si ut gratiarum actiones proferantur, non minus eis cantio congruit. Id quod Christo ipsi, ex quo quintum sumitur argumentum, in more & vsu fuisse testatur. Matth. 26. ubi postremam enarrans cœnam ait. Et hymno dicto exierunt in montem Oliueti. Vnde colligitur Christum cum suis gratiarum actiones cantando fecisse.

Quarta ratio.

Gregor.

Tertia ratio.

Isidorus

August.

Ait cum Isidorus libro sexto Etymo. ca. 34. quod hymni sunt cantica audantium Deum. Quare si sit inquit laus, & non Dei non est hymnus, & si sit & Dei & laus, & non canetur, non est hymnus. Qua de re Augustus. in illo libello quem de laude spiritualium canticorum inscripsit, ex eo quo Zacharias hymni voce prophetauit & Angeli Gloria in excelsis Deo, intonarunt, & pueri Hierosolymie Hosanna inclamarunt, & Christus hymnum cum discipulis conciuit, sic colligit. Quis iam habito tali documento de psalmodum & hymnorum religione dubitauerit? quando ille quia caelestibus adoratur, & psallitur ipsum cum discipulis hymnum cantasse perhibetur? Et Ioan. inquit in Apocalypsi, refert se spiritu reuelante vidisse & audisse vocem aquarum multarum, & tonitru multorum dicentium Halleluia. Hæc Augustus. Neque vero si solemnem orandi religionem sub precum ratione mediteris, decris Apostolicum exemplum, ut canora melodia fiat. Est namque sextum argumentum

Qqg 2 id quod

id quod Actu. 16. legitur, nempe quod cum Paulus & Silas in carcere custodirentur, adorantes media nocte laudabant Dominum, nimirum suam causam illi proponentes. Et audiebant eos qui in custodia erant, & subito terræ motus factus est magnus, omniaque ostia aperta & omnia soluta vincula. vbi secundum Bedam alia terra habet quod hymnum dicebant. Quo loco hymnorum psalmodiarumque vim

Beda.

idem doctor annotauit, admonens vt qui cunque fidelium intentiones varias inciderit cum Paulo & Sila, inter carceris tenebras hymnizet, & cum Psalmista Domino canat. Tunc presidium meum à pressura quæ circumdedit me. In qua item Apostolica auctoritate illorum trium differentia meditata est, nempe hymnorum, psalmodiarum, & canticorum, quam & ad Colossen. tertio repetit, vbi ait. Commemorate vosmetipsos psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris. Quo loco suis annotationibus Hieronymus. Hymnis, inquit, vt trium puerorum, psalmis, vt Dauid, canticis vt Moyse & aliorum, Hæc ille. Canticum enim simplicem vocum intonationem designat, hymnus carmen, psalmus vero est, qui instrumentum musico psallitur. Adde & quod ad Ephes. quinto idem admonet Apostolus. Implemini enim inquit, Spiritu sancto, loquentes vobismet ipsis in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus. cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino, gratiam agentes semper pro omnibus in nomine domini nostri Iesu Christi. Vobis inquit metipsis, id est in choro vestro alternis vocibus, & in cordibus vestris hoc est vt spiritus ex corde profectus cantum viuificet. Antiphonas vero, vt Isidorus libro primo de offic. cap. septimo auctor est, Græci primi composuerunt, quos postea Ambrosius, imitans Latinas excogitauit. Sicut & Hymni, vt Eusebius libro primo Ecclesiasticæ historiæ. ca. 18. refert, in conuentibus S. Marci in Alexandria compositi sunt multi, quibus & idem Ambrosius & Hilarius plures addiderunt, vt illic cap. 6. ait Isidorus.

Argu. 7.

Respondoria vero ibidem Isidorus cap. 8. tradit ab Italibus longo ante tempore sunt reperta, & in sic vocata quod vno canente chorus consonando respondeat. Lectio

Antiphonas primi Græci composuerunt teste. *sid. Eusebi. Responforia vñ instituta.

nes enim, vt de institutis clericorum, cap. 80. ait Rabanus, antiquissima religiois a Iudeis deriuata traditio est vt choro sedente, ab vno stante legantur, qua finita chorus concinendo respondeat, & inde dicta sunt responsoria. Quin vero, vt Calliodorus libro decimo historiæ partitæ refert, Ignatius Antiochiæ Syriae tertius post Apostolum Petrum episcopus, atque adeo cum ipsis Apostolis conuersatus, vidit Angelorum visionem quomodo per antiphonas sanctæ Trinitatis dicebat hymnos, itaque modum visionis Antiochiæ probatur tradidisse ecclesiæ, & ex hac ad cunctas transiit ecclesiæ. Multa denique alia commemorari possent, quibus antiqua hæc ratio laudandi, Deum canticis confirmaretur, quatenus ad naturam rei antinet laudandi, deprecandi, & gratias agendi. Sed illis prætermisiss ad alios arguendi locos descendamus, qui ex parte nostra sumuntur. Ceterum enim ecclesiasticæ, præterquam quod si commode Deus laudatur, permagnam habent energiam ad nostram excitandam deuotionem.

Nam cum sensus sit mentis organa quos musica suapta natura de mulcet, illa ratione mens in sublime rapitur ad diuinam maiestatem contemplandam. Vnde Rabanus de institutis clericis. cap. 76. Psalterium inquit idcirco cum melodia cantilenarum suauium ab ecclesiâ frequenter quo facilius animi ad compunctionem flectantur.

Et August. libro 9. confelion. cap. 7. refert quemadmodum tempore suo Mediolanensis ecclesiæ genus hoc consolationis & exhortationis celebrare suscepit vt fratres vocibus & cordibus magno studio concineret, ad depellendum merorem quo propter hæresin Arianorum Christiani animi tabescebant, tunc enim inquit, & psalmi vt canerentur secundum morem Orientalium partium, ne populus meroris taedio contabesceret, institutum est. Quod non est sic intelligendum ac si noua tunc fieret institutio, immo erat in flauratio illius quæ illi heretici depulerant. Et libr. 10. c. 33. voluptates inquit aurium tenacius me implicauerant & subiugauerant, sed resoluisti & liberasti me nunc in sonis quos animant eloquia tua, cum suauis & artificiosa voce cantantur. Et infra cum Athanasij

Rational
tera au-
toris.

Athanasij Alexandrini episcopi more me-
minisset, qui tam modico flexu vocis faciebat sonare lectorem psalmi, ut pronun-
tiant vicinior esset, quam canenti, subdit,
veruntamen cum reminiscor lachrymas
meas quas fudi ad cantus ecclesie tue in
primordijs recuperatæ fidei meæ, & nunc
ipse commoueor non cantu, sed rebus que
cum liquida voce & conuenientissima
modulatione cantantur, magnam insti-
tuti huius vilitatem rursus agnosco. Ita
fluctuo inter periculum voluptatis & ex-
perimentum salubritatis magisque adducor,
non quidem irretitabilem sententiam
proferens, cantandi consuetudinem
approbare in ecclesia, ut per oblectamenta
aurium infirmior animus in affectum pie-
tatis assurgat. Quin aliam ego met mihi
rationem adhibeo eiusmodi causationes
extollendi. Valent enim & ad amorem er-
ganos Dei magnificandum nam quis nõ
vel de hoc Deum suam amat, qui religio-
nis officium tam necessarium, sed tamen
quod ex alia parte non nihil posset asserere
molestie (uo sancto numine instituit, ut ta-
lis à nobis melodia impenderetur, quæ
& laborem leuaret, & animum recrearet
ac demulceret. Adde quod & clementio-
tem cum nobis eiusmodi spirituales cantilenæ
exhibent, nam qui fert ut crimina
nostra quibus tuam iustitiam offendi-
mus, quæque adeo lugenda potius essent
& omni mœrore plangenda, harmonico
cantu ad suas perferamus aures, quomodo
cum non credamus patentissimis esse
in nos visceribus, atque ad nobis indulgen-
dum paratissimum? Vnde Lactant. libro
sexto. Diuinarum institutionum. cap. 22.
postquam secularem melodiæ suauitatem
quæ humanos animos labefactare solent
reprobauit, paulo inferius subdit, itaque
si voluptas est audite cantus & carmina
laudes Dei canere & audire iucundum sit.
Postrema vera horum nostrorum argu-
mentorum clausura quæ sane rem planif-
sime pandit, ab experientia sumitur. Qui
enim has cantandi ceremonias condem-
nant, interesse catholicis ecclesijs cupe-
rem. in quibus contentus cum venustate
& religiosa modestia canitur, & postea,
ut hereticorum templa viserent vbi silen-
tium nihil aliud quam ecclesiarum cada-
uera refert ut illo discriminis interstitio
de vitroque iudicaret. Hoc verunta-

Lactan-
tius.

Postre-
ma rō.

In ec-
clesiasti-
cis can-
tibus ex
eels^o im-
modic^o
& religio-
sa modestia
& postea,
ut hereticorum
templa viserent
vbi silentium
nihil aliud quam
ecclesiarum cada-
uera refert ut illo
discriminis inter-
stitio de vitroque
iudicaret. Hoc verunta-

men in calee demunt quæstionis silendum
non est, quod vti in reliquis sanctis cere-
monijs accidit. Ita & in hac potest absurdus
excessus obrepere, nempe si profana
inter spirituales cantiones admittantur,
vel aliqua quæ pias aures offendant, ut in
narratijs Domini & alijs festis diebus ali-
cubi consuevit. Aut si ex præfectorum in-
curia ineptissimi ad canendum admittantur
qui aures obtundant & attentionē per-
turbent. Quæ quidem Hier. vi dist. 92. can.
Cantantes, refertur reprehendit. Quamuis
hoc pro ratione populi expendendum est,
in villis enim & rusticis oppidis etsi ha-
beri non possit vrbicus cantus, non ideo
est absurdus existimandus. Organorum
autem vsus nequitquam est repudiandus
cum & sacris testimonijs comprobetur &
vbique sit celebris. Tamest in Capella
Pontificis Summi non sit admissus. Alia
vero instrumenta neque prius appro-
bata sunt, neque omnino respuenda,
sed consulenda est prudentia quam illo-
rum locum sanctitatis deceant. De quibus
S. Thom. quæst. citata, nil aliud inquit, nisi
quod antiquo populo magis quam nobis
congruebant.

Organo-
rū vsus.

Iudiciū
de alijs
instru-
mentis
musicis.

Ad pri-
mū arg.

Ad primum igitur argumentum respō-
detur, vel de hoc hæreticos esse blasphemos
quod ecclesiasticos cantores cum sa-
cerdotibus Baal componunt. Haud enim
de hoc Elias illos irridebat quod carerent,
sed quod lapides, & marmora, & mortuos
homines, ac denique dæmones illa ratio-
ne colerent, quos arbitrabantur clamoribus
esse ad audiendum excitandos. Qui vero
ad animi letitiam & deuotionem excitandam
canunt, seu vt Deo illam referant ho-
norem, laude digni sunt, non vituperio. Si
cuti Hierosolymite Christo, acclamantes
Hosanna. Et pueri in fornace, angelorum
instar, Hymnos psallentes. Quare neque
aliud simile quod ab humana maiestate ad
diuinam asserunt, quidpiam ad rē attinet.
Eo. n. non docet coram humanis principi-
bus preces cantando fundere, quod non
sunt vt dii colendi, tamest & heroum laudes,
vt supra diximus in ipsorum præsentia,
cani soleant. Secundum argumentum
ab Anna Samuels parente deductum, de
priuatis tantum rationibus procedit, atque
adeo sanctorum documenta quibus
iubemur silenter orare. Secus autem se-
res habet de solennibus quæ nomine pu-
blico

Ad secū-
dum.

Ad po-
fremū.
blico sunt. Neque vllum est absurdum vt
dum in choro canitur populus, si orare ne-
quit, auscultet. Ad postremum autem ver-
bum respondetur quod secularis musica
in ecclesijs non est licita, ecclesiastica vero
non est profana.

ARTICVLVS III.

*Vtrum tam illi homines qui sunt sacris initi-
ti quam qui titulum habent ecclesia-
stici sacerdotij ad horas dicen-
das teneantur.*

IN primo articulo monstratum est quem
admodum ad orandum solenniter nec-
essarium fuerit quatuor esse constituta,
nempe personas orationumque substan-
tiam, loca & tempora, quibus & ex ipsa na-
tura ei quintum intelligitur adhibere, vi-
delicet intentionem arque attentionem.

Primū
arg.

De primo ergo scilicet de personis in isto
articulo, de reliquis vero in subsequenti-
bus dicendum est. At quod non omnes
qui sacris initiati sunt teneantur ad diu-
inum officium arguitur argumento illo qd
supra tetigimus. In ecclesia dispersa sunt
clericorum munia, alij tanque animarum
curæ sunt mancipati, alij vero vel ad præ-
dicandum vel ad alia negotia quæ ad rem
ecclesiæ attinent, ergo illi qui alijs sic im-
pediuntur, non est cur ad horas canonicas
obligentur. Pari modo arguitur secundo,
quod neque omnes sacerdotes habentes
ecclesiastica ad horas soluendas tenean-
tur, tum quod beneficia propter diuersa
officia sunt instituta, vt præstimonias, quæ
vt fertur, ratione studij constituta sunt, tum
etiam quod eadem ratione qui in religio-
ne ante professionem probantur canoni-
cū officium pendere teneantur, eo quod
illis fructibus pascuntur quibus populus
propter eiusmodi spiritalia officia religio-
sis erogat. Quod tamen non est ratio-
ni consonum. Tertio denique arguitur. Si
eiusmodi clerici ad horas dicendas tene-
rentur, id maxime esset de iure diuino in
quo religionem horarum canonicarum
fundatam esse supra monstratum est. Quod
si verum est, consequens fieri videtur vt
Papa super his dispensare nequeat, cuius
tamen contrarium mos habet & vsus. In
contrarium autem est ca. Presbyter. de ce-

Secūdu.

Tertiū.

Duēcau-
se ex qui-
bus ori-
tur obli-

lebratione Missarum: quo omnes presby-
teri obligantur ad diuinum officium, vbi
nomen presbyteri secundum glossam ex-
tenditur ad omnes clericos, iuxta tenorem
cap. Si quisquam. de cohabitatione cleric-
& mulier.

De hac questione quedam sunt inter
Doctores constituta, quedam vero que
vix possunt certa ratione definiri. Dux in
quam causæ pro certis habentur quarum
per se vtraque ad pensum horarum cano-
nicarum obligat, nempe ordo sacer & ec-
clesiasticum beneficium. Ad questionem
igitur duabus conclusionibus responde-
tur. Primas, Omnis clericus in sacris pu-
ta, subdiaconus & illo superior tenetur of-
ficiū persoluere diuinum ac nocturnum
Conclusio est quam tenet glossa, comple-
ctiturque. Panormi. & reliqui Doctores
canonici iuris præcipui nominis, super di-
cto capitulo, presbyter. de celebratione
Missarum. Est & sententia D. Thom. quo-
libeto 6 artic. 8. & vnanimiter Theologo-
rum. Nam quamuis in dicto capitulo,
quod, vt supra diximus, est concilij Aga-
then. de solo presbytero mentio fiat, tamē
Innocen. cap. dolentes. minores etiam cle-
ricos exprimit. Et dist. 92. ca. fin. expressus
obligantur presbyter, diaconus, & quilibet
clericus ad quotidianum officium. Ratio
autem quæ optima est iuris interpretis,
inde emergit, quod qui sacris initiatus,
singulari Dei cultui mancipatur atque
illo constituitur statu qui ad diuinis lau-
des institutus est. Iuxta illud Isa. 43.
Omnem illum qui inuocat nomen meum
in laudem meam creauit illum, laudum
autem ordo & modus, vt supra diximus,
ab ecclesia lege sancitus est, ergo eo ipso
quod quis in clericorum ordinem susci-
piatur, tali est vinculo obligatus. Qua-
propter, hoc quam maxime cupio cunctis
clericis esse persuasissimum, vt quicquid
negotij eis incumbat, siue literarum stu-
dium, siue gubernandi, aut legendi mu-
nus, aut etiam prædicandi, constitutis-
simum habeant nunquam vllam inter-
polare canonicam horam, certo videlicet
scientes hoc esse proprium genuinum-
que eorum officium, atque adeo cunctis
alijs præferendum, eo præsertim quod tem-
pus statim orationibus dicatur, ex quo-
cunque alio succidatur negotio nunquam
impedimento est, Deo sic disponente, quo-
minus

SOTO
de iure
legibus
DII
13

Clerici in minoribus cõstituti, quique nulla potiuntur ecclesiastica præbenda, quanquam Panorm. loco citato in alteram partem propendeat, absque dubio credendum est ad nullas teneri canonicas horas. Neque eius ratio vilius est momenti. videlicet quod, vtriusque nomen clerici sonat assumitur in sortem domini. Haud enim sic assumuntur, vt statum firmiter mutant, nam quandiu integrum illis est matrimonio se copulare, statum non mutant. Item quia fructio illorum ordinum in solo præparamento templi valorumque finitur, neque ordinem habet proximum ad eucharistia sacramentum, seu officium diaconi & subdiaconi.

Palud.

Secunda conclusio.

Probatio prima conclusio.

Moderatio conclusio.

qui in minoribus sunt ordinibus constituti, quique nulla potiuntur ecclesiastica præbenda, quanquam Panorm. loco citato in alteram partem propendeat, absque dubio credendum est ad nullas teneri canonicas horas. Neque eius ratio vilius est momenti. videlicet quod, vtriusque nomen clerici sonat assumitur in sortem domini. Haud enim sic assumuntur, vt statum firmiter mutant, nam quandiu integrum illis est matrimonio se copulare, statum non mutant. Item quia fructio illorum ordinum in solo præparamento templi valorumque finitur, neque ordinem habet proximum ad eucharistia sacramentum, seu officium diaconi & subdiaconi. Et quamuis Palud in 4. distinct. 15. quæst. quinta dicat quod ad aliquid plus teneantur quam laici non est credendum de præcepto, ita vt eius omisio aliqua sit culpa sed forsan de honestate si voluerint. Quare non solum qui prima tantum tonsura ordinati sunt, verum neque alij aliorum gradum infra subdiaconatum tenentur ad canticum graduum. Neque nulla est lex & consuetudo quæ talem iniiciat scriptulum, neque episcopus ad hoc potest obligare.

Secunda conclusio. Quicumque habet ecclesiasticum beneficium aut præbendam sub clericali titulo, tenetur sub reatu leuialis criminis ad plenum horarum canonicarum officium. Et est intelligenda conclusio cum præcisione sicut præcedens. Ita que sicut sacerdos sine beneficio obligatur, ita & beneficium absque ordine sacro. De hac quidem conclusione expressum iuris textum non vidi, annotatur tamen ca. fin. distinct. 92. cuius verba sunt, quod presbyter aut diaconus, vel quilibet clericus ecclesie deputatus, ad quotidianum officium tenetur vbi verbum, deputatus, intelligunt per titulum alicuius beneficii, vt distinguitur à prioribus membris presbyter, & diaconus. Facit & verbum capit. fin. de rescrip. libro sexto Beneficium non datur nisi propter officium, nam peculiare ac proprium clericis officium, vt supra diximus, est horarum canonicarum pensum. Facit & capitul. cum secundum Apostolum præben. vbi sancitur clericos omnes ad onus eligi, atque adeo non esse à mercede de-

pellendos. Ac subinde iubetur neminem sine titulo aut beneficii aut patrimonij esse ordinandum aut si secus fiat, quod episcopus ei victum præbeat. Cum ergo merces propter onus debeatur, & proprium onus clerici sit dicere officium, sit vt ex quacunque præbenda nascatur hæc obligatio. Atque hæc de causa sic sumus conclusionem moderati, vt talis præbenda possideatur clericali titulo, nam qui titulo seculari decimas percipiunt vt reges & equites, & concionatur & lector, non tenentur ad huiusmodi horas soluendas. Quam ob rem eos qui præsimonia facerdotia possident licet alij aliter sentiant, excusare non audeam ab officio diuino persoluendo, eo quod ille titulus, clericalis est, & non secularis. Nam quod dicunt illa fuisse instituta tantum ratione studij, non ea pollet iuris auctoritate, vt ob id sint ab eiusmodi munere exonerandi. Quare de concess. præben. ca. quoniam, lib. 6. præsimonia inter ceteros ecclesiasticos titulos connumerantur. Quocirca non tenetur opinio Laurentij, vt bene ait Syluest. verb. hora §. 3. dicentis, clericos in minoribus ordinibus beneficiatos qui per alios seruiunt, excusari posse ab officio diuino, immo fatius ait Panormi. loco citato quod cum horas pendere, officium sit personale, semper ad illud tenentur.

Et quamuis Ioan. Andr. in Nouellis dicat quod libenter videret, si ecclesia ratione studij liberaret huiusmodi beneficiatos in minoribus, non habentes animarum curam, vt tantum recitarent officium Virginis, profecto non esset salutare concilium, eo quod ecclesiastica stipendia præcipue, vt diximus, propter huiusmodi officia penduntur. Illos autem qui tantum habent pensiones, quia nullum habent ecclesiasticum titulum, sed merum ius petendi ab illo qui titulum habet, iam sæpe diximus minime ad canonicas horas teneri. Dubium autem restat quando præbenda est tenuissima. Sunt enim qui eatenus hæc conclusionem affirmant, vt etiam dum beneficium tenuissimum sit, adeo vt neque ad miseram ducendam vitam sufficiat, nihilominus obligare censeant. Immo vero, & si merum titulum sine fructibus quis habeat non excusent à culpa si horas ca-

Qui præsimonia facerdotia possidet ad officium diuinum tenetur. Reprobatur opinio Laurentij. Syluest.

Panormi. Ioan. Andr.

Pensionarius tantum non tenetur ad horas. Dubitatio. Syluest. Solutio.

Refelli-
tur sola-
tio.
Syluest.

nonicas prætermiseris. Atque hoc sequitur Syluest. verb. hora. §. 3. & quidam e recentissimis Theologis. Sed profecto multo libentius ad contrariam sententiam subscriberem. Nam cum clericus citra subdiaconum ad officium non alia ratione quam stipendij ad officium diuinum teneatur, quando beneficium adeo est exiguum vt fere pro nihilo reputetur, non est cur talem obligationem inducat. Nec vincit obiectio dicentium illi esse imputandum, qui illud recepit, nam tenuissimum beneficium ex natura sua non obligat. Quare qui illud recipit non obligatur. Dixerim tamen tenuissimum vt fere pro nihilo reputetur, nempe si his temporibus summam saltem octo ducatorum non attingat, nam si diutius est, quamuis non sufficiat ad victum, si tamen pauperi clerico bona esse possit pars sustentationis, nõ omnino possidens excusatur. De hoc ergo sapientiam prudentia consulenda est. Pari modo de illo censendum qui vel litigiosum, vt ait Palu. merum habet titulum præbendæ sine fructibus idque ex concessione Pontificis eisdem fructus alteri referuantis, itaque ipsa sua potestate non sit illos percipere, vt ait Caietan. in Sum. verb. hora, quandoquidem obligatio non emergit nisi ex sacro ordine vel ex perceptione mercedis. Neque in contrarium solida est superior obiectio, videlicet illi esse imputandum qui tale beneficium accepit, nam quod auctoritate sit Papæ, alteri non imputatur. Cum ergo sacerdoti fructibus suis priuat, videtur possessorem ab obligatione absolueri dicendi horas. Secus res habet si per illum qui præbendam possidet statet vt fructus non perciperet, vt pote si vel alteri gratis daret, aut propter excommunicationem, aut quia non residet, illis priuaretur, tunc enim non esset ab omnia diligamine absolutus. Petrus de Palude loco citato eos propterea excusat qui Breuiarium non habent neque emere possunt. Quamuis dicat quod debent officium addiscere. Porro vero eiusmodi excusatio nõ est cur admittatur. Etenim. Cum nemo sit in clericalem ordinem admittendus, qui non habeat vnde viuat, nemo clericorum excusatur si Breuiarium non habeat imò antequam haberet non esse ordinandus. Eo potissimum quod Paluda, loquebatur

antequam essent impressiones. Modo namque vilius emuntur. Diuersa vero est ratio vbi fortuito casu quis Breuiarium perdidit, neque est in loco vbi haberi possit. Ad discere vero officium vt memoriter dici possit, nemo lege cogitur, quia res est non omnibus bene possibilis, satis enim est si legere sciat. Quare si quis esset aut inter infirmos aut in prouincia vbi breuiarium neutrquam reperiretur, legitima obtegeretur excusatione. Eadem ratione excusantur & ceci, aut oculis caliginantes vt legere nequeant. Tamen si dum aliquas horas memoriter profere possent, fortasse tenerentur. Quamuis neque omnino sim certus an essent rigore cogendi, quandoquidem tenacitas illa memorie accidentaria sit, licet tutius esset vt se obligatos censerent. Pari modo qui sic esset impeditus aut circa infirmos, aut aliter, vt nullatenus possit orare, itidem excusaretur. Quamuis fraus semper cauenda est, eo potissimum & huiusmodi obligatio arctissima est, a iureque diuino descendens. Immo vero si vlla nisi adhibenda est fides, conicio vt qui ex choro mittuntur ad thurificandum altari, simpliciter non teneantur Magnificat & Antiphonam dicere, quia neque coguntur memoriter scire, nec alium tunc secum portare librum. Eo præsertim, quod dum illi iure illa ad celebritatem eiusdem officij occupantur, totus chorus pro illis supplet. Immo nescio an ille qui organis choro respondet teneatur postea officium pendere, quia in primitiua ecclesia tantum erat vnus liber in choro. In infirmis autem atque in alijs similiter impeditis manifesta est excusatio, dummodo absque omni fraude ad prudentiam boni viri impedimentum existimetur esse legitimum. Quamuis re dubia consilium medici, auctoritasque præfati vt in ieiunijs, intercedere debeat.

At de alijs iuris impedimentis hæsitare quis possit, videlicet vtrum excommunicationis, irregularis & degradatæ ab orandi vinculo immunis fiat. Apparet enim inde sic res habere quod ab alijs officijs iure cohibentur. Sed nihilominus responderetur nullatenus excusari. Nam vt habet gl. can. leg. 16. qu. nemo ex suo de iusto facit conditionem suam meliorem. Et ideo illi tenentur ad ea quæ sunt oneris, licet illis priuentur quæ sũt honoris. Debet tamẽ excõ muni-

Qui so-
lum hẽt
titulum
benefi-
cij sine
fructib.
nõ tene-
tur ad of-
ficiũ di-
uinum.
Caiet.
Limita-
tio supe-
rioris af-
ferio-
nis.
Paluda,

Soto
de iure
Legibus
DII
13

municatus solitarie officium, soluere, quia non potest se publicis officiis ingerere. Tametsi nisi sit nominatim excommunicatus, aut manifestus clericorum percussor, non tenetur alijs, vt alias diximus ipsum euitare, sed potest quisque cum illo orare. Irregularis verò & degradatus qui excommunicatione non est irretitus, ita choram etiam potest cum alijs officium soluere, quoniam solum impediuntur ab administratione sacramentorum, & excusatione ecclesiasticæ iurisdictionis, & a susceptione ordinum. Post hæc autem, quod omnium maximum dubium ingerit, est de religiosi, qui nondum maiores ordines susceperunt. Maximum inquam dubium non quod non sit omnium opinio, vt ait Syluest. loco citato, & Panormit, & omnes iurisconsulti, & D. Antoninus 3. part. tit. 13. cap. 4. Neque est qui contrarium asserere audeat, neque ego auderem. Sed dubium est de iure, aut ratione. Nam cum neutrum superiorum capitum, nempe neque ordo sacer, neque beneficium illos cogat, nulla apparet fieri reliqua obligationis ratio.

Dubium de religiosi.

Syluest. Panor. Anton. Rō prima inefficax ad colligendum religiosi vt teneatur diuini officii per soluere.

Hieron.

D. Tho. Secūda rō est inefficax.

benit illud onus annexum, atqui rari sunt conuentus ex decimis viuentes. Præterquam quod tales decimæ poterunt illis, sicut reliquis pauperum hospitalibus absque tali onere adiudicari. Et qui absque decimis viuunt, licet elemosinas percipiant erogantur illis, tamen sicut ceteris pauperibus. Et isto pro bene factoribus orare teneantur, non tamen ideo canonicum persoluere officium. Quod autem mihi argumentum occurrit, omnium molestissimum est. Si religiosus choro deputatus, qui tamen non est in sacris, teneatur ad officium, non posset absque Papæ dispensatione illo onere eximi. & tamen si in eadem religione fiat laicus, quos nos conuersos vocamus, non tenebitur amplius ad officium canonicum, illa autem mutatio nulla indiget Papæ dispensatione, sed per solum prælati assensum fieri potest. Mirabile ergo cuiuspiam forte apparebit quod solus prælatus possit monachum liberare ab officio persoluendo, ad quod tenebatur.

Argu.

Nam si dicas pariter qui beneficium habet tenei a quo tamen si obligatione si illud relinquat, liberatur nullam prætereferi nostræ similitudinem, nam illa obligatio tantum erat propter mercedem, obligatio vero monachi debet esse, ratione status quem relinquere nequit. Quare qui ex choro subductus sit conuersus, statum religionis non mutat. Si ergo conuersus non tenetur, apparet quod neque ille, qui deputatus est choro, nisi sit in sacris. Et simile argumentum, immo validius sit simoniacibus quæ ex choro distractæ sunt laici. Quod si nos vicissim redarguas, saltem eiusmodi religiosi teneri vinculo suæ regulæ, de hoc non cōtendimus. Obligabuntur enim tunc saltem in ordine nostro, non ad culpam, sed ad poenam, vt de religiosi laici illico dicturi sumus. Quæstio autem est de præcepto quale est in subdiaconibus & supra, his vero non obstantibus, etsi negari nequeat, si vim tantum rationis consulas, permulso mouere, haud tamen negandū est celeberrimā eandem laudabilem consuetudinem, vno antiquo rō patrum consensu approbatam, vim habere præcepti videlicet vt nullus religiosorum qui choro dedicati sunt, ab eiusmodi obligatione soluendi diuinum officium excipiantur. Immo vero neq. nulla hic consideranda

fitenda est consuetudo, verum & lex etiam est agnoscenda. Arguitur ergo in confirmationem præsentis sententiæ. Vniuersi & singuli monachorum conuentus cuiuscunque spiritualis ordinis qui sub ratione solennis voti ab ecclesia sunt approbati tenentur in communi diuinum officium celebrare, ergo quotquot eidem numeri additi sunt quoties choro defuerint, tenentur idem officium pendere, quod illic publice canerent. Antecedens profecto nemo posset, neque vllus auderet negare, nam vbi ecclesia religiones secundum euangelium instituit, eas videlicet quas rei spiritualis gratia admisit, easdem diuinis laudibus mancipauit, quippe cum illud sit præcipuum contemplationis munus, atque adeo, si ubi fieri potest, præfecti negligentia tale officium in communi non fieret, citra dubium mortale illi esset crimen. Loquor de religionibus antiquis, nam si alius religionis modus citra huiusmodi obligationem admittatur, certe vix nomen religionis meretur, quippe quod maximo splendore religionis careat. Consequentiam vero argumenti fortasse quis neget, cogitans fat esse eos qui sunt in sacris tale officium soluere, reliquos vero dum assuerint choro. Attamen consequentia inde maximam habet probabilitatem, quod tota religio eidem muneri mancipata est, atque adeo sicut clericus ratione ordinis, ita & religiosus choro mancipatus, ratione religionis ad officium tenetur. Quare Sancti Thomæ loco nuper citato. 2. 2. quaest. vi. in sol. ad secundum, quidquid Caetera. auctor met, solos laicos monachos excipit ab officio clericorum. Quod si hoc de viris religiosi verum habeat idem est & de sanctimonialibus censendum nempe quod tenentur in communi, vbi fieri potest, ad officium diuinum sin minus, priuatim. Quo ad primum argumentum, respondetur, quod et si monachorum status sit contemplationi addictus, contemplatio tamen in officio diuino persoluendo potissimum consistit. Saltem ille, potissimum est contemplationis effectus. Ad aliud vero argumentum, quod fateor esse difficile, respondetur quod ea ratione qua quis est choro deputatus, obligatur statas horas persolvere, sed quomodocunque inde amouatur ab eodem fit vinculo liber. Hanc enim liberandi facultatem apostolicas sedes in institutione religionum, earum præfectis indulsit. Et quando ratione satis dissolui nequirent, nihilominus præualere deberet, cum consuetudo quæ vniuersis religionum patribus vim censetur habere præcepti, tum etiam quod hac facta licentia vi religiosi, ac potissimum sanctimonialis ad diuinum officium non teneantur, nihil eis fieret reliquum exercitium spirituale, quo tempus pro ratione sui instituti expendere. Et re vera de me fateor nescio quid erroris præsentilicere dum mihi cogitatio animatum subit negandi tam illustrem consuetudinem vim habere præcepti. Eos autem qui nondum profecti sunt, quamuis Petrus de Paludan. lococitato in quarta distinctione decima quarta, quaestione quinta duplici capite eisdem obligari censet, videlicet & quod electio finis sustentetur, & quod privilegium religiosorum gaudeant, vt patet de sententia excommu. lib. 6. cap. 1. religioso tamen cum hac assertio nullo iure fundetur, vt probe ait Syluest. loco citato, non est cur recipiatur. Enimvero cum nec religionis habeatur statum, neque clericalem, nulla superstes ad effectum illos obligandi. Similiter & de clericis religiosorum laicis Augustin. de Ancho. na, quem D. Anton. 3. parti tit. 13. cap. 4. citat & sequi videtur, censuit, videlicet habere quod sub reatu mortalis delicti teneantur ad diuinum officium sibi præscriptum. de Ab. Melius tamē rem alij conijciunt, quorum eadem sententiam Syluest. illic amplectitur. Azor. pe quod non teneantur, quando quidem Syluest. non sunt diuino officio dedicati. Qua pro Deo propter quod præfectis religionis illi laicos in huiusmodi ordini orandum iniunxerint, non alium laicorum vim habeat præcepti quam quæ in tali religione exprimitur. Quare in nostro ordine illud vinculum non obligauit ad culpam nisi vbi contemptus irrepserit, sed ad penam pro arbitrio prælati.

Ad primum igitur capitale argumentum respondetur quod vtriusque dispersi sunt alia clericorum officia, vniuersa tamen commune est horarum canonicarum. Ad secundum respondetur ad secundum quod qualescunque quis possideat sacerdotum sub titulo clericali, etiam præstimoniales, tenetur ad officium persoluedum, vt circa secundam conclusionem monstratum est. Et de religiosi non profectis declaratum est quod non teneantur.

Ad

Solutio
posita
conclus.

Suadet
proxima
assertio.

Prælati
negligē
tia circa
soluendū
diuinū
officiū
in comū
ni pecca
tū mor
tale est.

S. Tho.

Ad pri
mū arg.

Ad secū
dū arg.

SOTO
de iure
legibus
DII
13

Ad tertium denique in quo de dispensatione super hoc vinculo interrogabat. Respondetur obligationem hanc partim esse de iure diuino, partim de iure positivo. Nam in genere quod omnes clerici sacris initiati ad aliquod officium diuinu persoluendum teneantur, ius diuinum est super quo Papa dispensare non potest. Quod autem hoc aut illud dicatur, ius est positium ecclesiasticum, vt statim articulo proximo patebit, super quo adeo Papa, rone id legitima exigente dispensare potest.

ARTICVLVS IIII.

Utrum ordo & modus si aliquis persoluendo diuino officio necessarius.

Postquam visum est quinam sint illi qui diuinum dicere officium tenentur sequitur de alijs tribus circumstantijs, nempe quid, quando, vbi nam de modo articulus subsequens adhibendus est. Et quod quantum ad substantiam nullum sit officium determinatum, arguitur, nam, vt habetur cano. in die. de consecr. distinctio quinta, diuersæ ecclesie & religiones diuersa canunt. Et canon placuit distinctio. r. z. prohibetur monasteriorum cõsuetudines cum secularium ecclesijs commisceri, nil ergo certi statutum est omnibus necessarium canendum.

Primū argum.

Secūdu.

Secundo. Nec tempora sunt necessaria, quia ordo non est de essentia, vt fere vsus habet clericorum, & ea presbyter. de celebrati Missarum. insinuat, præcipiens vt ruralis sacerdos post matutinum officium p̄sum statim aliarum horarum persoluat, antequam infirmos visitet & in rus exeat non ergo temporalis horarum ordo necessarius est. Immo neque circumstantia loci, quia vbicunque quis officium soluat etiam extra ecclesiam, implet præceptum. In cõtrarium tamen faciunt canones, de his, & placuit, r. distinctio. vbi præcipitur vt idem ordo psallendi secundum metropolitanam ecclesiam ab omnibus teneatur. Et in dicto cap. Dolentes præcipitur deuotio & attentio.

Quinque proposuimus in superiori articulo de horis canonicis disputanda, nempe qui teneantur, ad quid, quando, vbi, & quomodo. Vnde cum primum illic fuerit expeditum, & quintum singularem articulum exigat, superest vt ad presentem quæstionem secundum aliorum numeru tribus conclusionibus respondeamus.

Prima ad orationum substantiam spectans, est. Ex quæ horis canonicis caueda recitandæ statuta sunt, non eadem prorsus in omnibus ecclesijs & religionibus existunt, Radix conclusionis est illa quam articulo proximo tetigimus, videlicet quod etsi pensio officij diuini iure diuino ac naturali præcipiatur, tamen quod hæc aut illa sticantur, ius pontificium est, quæ ideo pro diuersis anni temporibus, pro diuersisque prouincijs, & hominum ingenijs variantur. Vnde cano. in die. de consecr. distinctio quinta, ait Gregorius VII. in tempore paschali tres tantum psalmos totidemque lectiones cantari.

Prima conclud.

Gregor. VII.

Cuius causa intelligenda est duplex aut triplex, scilicet ad recreandos animos à quadragesimali labore, & ad significandum tum dies quibus Christus in sepulchro remansit, tum etiam Resurrectionis lætitiã. Alijs vero festis nouem psalmi cum eodem lectionum numero in psalms autem satis sunt lectiones tres.

At monachi nigri duodecim psalmos canunt, & alii octodecim, sed alii toto anni circulo tribus contenti sunt psalmis. Quod, vt illic ait Papa, non ex regala sanctorum patrum, sed ex fastidio & negligentia comprobantur facere. Vnde cap. nouit. distinctio. duo decima idem Pontifex Augustinus Angelorum admonetur ex multis ecclesijs colligere ea satagat quibus ecclesiam illam nouam salubrius instituat. At vero etsi ecclesie non nihil varient, nihilominus lex illa seruanda est quæ eadem distinctio, canon. de his, & cano placuit constituitur, nempe vt vnus sit psallendi modus secundum morem ecclesie metropolitanæ, atque in religionibus secundum sua cuiusq; statuta. Et quantum nonnullorum opinio sicut possit quisque sequi vsum ecclesie Romanæ, non facile crediderim id singulis personis sine auctoritate Pontificis esse liberum nam quod in cap. nouit, citato admonetur Augustin. Angelorum vt consuetudinem ecclesie Romanæ consulat, id intelligitur ad sancindas leges illius nouæ ecclesie, non autem vt eandem quisque licentiam priuatim accipiat. Quare licet nõ prorsus

Lex canonica de psallendis horis.

Non liberu singulis personis sequi vsu Romanum in recitandis horis absque superioris auctoritate.

contra-

Directo-
rii docu-
mentum
nullum
haberi
ris fun-
dament.

contradicere aſum Caietan. ſententia, in-
quientius in ſua Summa non eſſe reatu
mortalem ſolui officium de ſanctis, die
qua deberet deſerui, neque ſolui iuxta ritum
Romanae eccleſiae dum deberet iuxta
monachale inſtitutum haud tamen culpa
omnino caret, nec tam laxè remittenda
ſunt in re eiuſmodi haecnae. Immo de-
bent Antifites & religionum praefecti om-
nino eiuſmodi auſus cohibere, videlicet
ne vllus clericorum aut religioſorum, ali-
ter priuatim officium pendat quam in cho-
ro faceret. Illud namque directorij docu-
mentum, quod qui ad titulum patrimonij
ordinatus eſt, poteſt quod libuerit officij
diuinum ſoluere, nullum habet iuris
fundamentum. Obligat o enim orandi
non naſcitur ſolum ex beneficio, ſed ex cle-
ricatu, & ideo tenetur quiſque & in hoc
quoque matrici eccleſiae ſuae eſſe ſubiectus
niſi dum in alia eccleſia ſacerdotium ob-
tinerit, nam tunc illius more canere, atque
adeo orare debet. Et ſi in pluribus eccle-
ſiis debeat beneficium, illam debet ſequi
cui magis tenetur ſeruire. Fateor equidem
prolixitatem nimiam psalmodum, mole-
ſtiſſimamque precationum inculcationem
aliquarum eccleſiarum ſubditos ſepenu-
mero ab officio illo pacto ſoluendo abſter-
rere, atque adeo in cauſa eſſe vt compen-
dioſius Breuiarium exquirant. Hoc enim
vt libro primo dicebamus, cum primis la-
tores legum animo proſpicere debent, ne
illas leges ferant quas temporis longin-
quitas propter ipſarum intolerantiam
corrodant. Putant enim homines magis
pij quam prudentes bene rei conſulere ſi
psalmos, ad psalmos orationeſque ad oratio-
nes lege accumulunt, cum tñ occaſionem po-
tius offerant, vt breuius eiuſmodi orandi
inſtituta pereant. fuit olim ſanctiſſime in-
ſtitutum vt creberrime de tempore pen-
deretur officium, qua ratione totum Pſal-
terium hebdomatim recurrebat. Auſta
tamen poſtmodum ſunt tot viuorum ac
mortuorum ſuffragia, preces, ac litaniae,
vt itum iã fuerit ad breuiſſima ſanctorum
feſta excogitanda, adeo vt neque in Qua-
drageſima vel tribus diebus officium de
ſanctiſſimo tempore celebraretur, quod
profecto, praefertim inter religioſos, ne-
que ratione ſtudij decorum eſt. In or-
dine autem noſtro ſic conſulimus ſemper
fuit mediocritati, vt officium nobis tem-

poris vſu ſit frequentiſſimum. Per hanc ſi
vera ſunt pendere ea quiſque poteſt, Cui
qua de nuperrimo Breuiario Romano li. Breui-
1. adnotare capimus.

Primum quod ſinis orandi non eſt
Pſalmos addiſcere aut ſacrarum ſcriptu-
ram ſtudium, vt illic habetur ſed laudes
Deo dicere, preceſque fundere. Quae
non ſunt reſponſoria, antiphonaeque &
hymni, atque aliae cautiones aſpernan-
da, quae non ſolum tam longa ſanctorum
patrum ſeries, tanta cum meditatione &
conſultatione pro ſingulorum temporum
rationibus conſtituit, verum & angelicus
chorus caelitus attulit. Enimvero ſit, vt e-
dem loco dicebamus, ciuiliſ legis antiqui-
tas tantum ſit honoris digna, vt niſi vigen-
tiſſima neceſſitate ſit mutanda, multo id
minus permitti debet in factorum legi-
bus & inſtitutis quibus populus ab anti-
quo imbutus eſt. Sed aiunt, Breuiarium il-
lud non eſſe excogitatum, vt publicitus in
eccleſiis cantetur, ſed vt priuatim, quiſque
horarum penſum ſoluat.

Hoc autem obtendiculum multorum
profecto eſt incommodum cauſa. Pri-
mum enim cum clericorum caeſus ex om-
nibus conſtet, ſi ſinguli ſemel illo orandi
modo aſſueverint, facile eum admittent
in publicum. Quod iam in aliqua eccle-
ſia Hispaniae intentatum eſt. Quod Tri-
denti in concilio non ſine marore & ſcan-
dalo fuit auditum, nam cum populus in
quadrageſima & ſancta hebdomada con-
ſueſta officia non audiret, non potuit non
vehementi triſtitia & ſcandalo perturbari.
Et quando hoc exiſteret periculum, vſ-
que iam adeo non canonice eccleſiarum
vſu receptum eſt domi per illud Breui-
arium horas pendere, vt in choro mutui
ſed eant, & vñam tam attentam quam ſe-
culares. Haud enim animaduertunt ſi-
pendia, non vt aſſistant, & duntaxat ſunt
numerus, ſed re vera vt pſallant eiſeſſe
conſtituta.

Nam beneficium, vt ait lex, non da-
tur niſi propter officium. Immo vero to-
res peruenit vt cauere dedignentur, pa-
rentque ſuae maieltati derogari, ſed capel-
lanis inferioris clauſſis id committunt. Vi-
de quam ſint ſui officij immemores, ego
ipſe ab eorum quibuſpiam rogatus ſum
vtrum debito ſoluendi horas ſatiſfaciant
ſi domi eas non ſoluunt, ſed in choro can-
tando.

tando. Quod profecto audiens, hinc risu, inde moestitia afficiebar. Perspice ergo quanta sit habenda cura ut nemo aliter privatum diuinum officium soluat, quam in choro soluitur. Præterquam quod tres tantum psalmos canere, quod illud habet Breuiariam, ut can. in die supra citato ait Gregorius, ex negligentia nascitur & fastidio diuini officij, contraque sanctissimum antiquissimumque ecclesie morem trium nocturnorum quem r. art. commonstrauimus. Nunc ergo maxime temporis quando hæretici sanctissimum orandi institutum ab ecclesia deturbare contendunt, omni cura & vigilantia esset asserendum, & si qua parte claudicat, instaurandum. Adde quod neque psalmi, ut sunt in eodẽ breuiario per ferias distributi, congruere festiuitatibus satis possunt, quæ in eadem ferias incidere assolent sunt, verbi gratia ferie sextæ tres illi consignati, Deus Deus meus respice in me. Et saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ usque ad animam meam, & in te Domine speraui, designati, utpote qui celebritati passionis accommodantur, quando ergo in eandem feriam festum incidit, aut natiuitatis domini, aut assumptionis beate Virginis, aut aliud quod iocunde celebrandum est, quomodo iidem psalmi accommodabuntur? Item ad completorium ubi certas nocturnas præces contra demonum insidias ecclesia semper cecinit, nihil opus erat singulis ferijs psalmos commutare. Haud enim tanti refert totum psalterium hebdomadatim perlegere, quam orationes temporibus & necessitatibus ecclesie adaptare. Hæc dixerim non quod in cœlum, hoc est in Apostolicam sedem summus honor semper deferendus est, os ponere cognauerim, sed ut alios Antistites inferioris classis admonerim ne pergant in suis ecclesijs nouis horarum ritibus claram conturbare. De officio beate Virginis controuertitur iudem inter Doctores, utrum etiam sit in præcepto eo, quod hæc de re nullum extat ius, sed sola consuetudo. Immo vero si historias consulas, res non est antiqua, sed forte a trecentis hinc annis. Nam ante Bernardi tempora & religionum Mendicantium institutionem non increbuerat tanta virginis deuotio. Quæcirca si coniecturis agere licet, hæc

consuetudo non capit tanquam vim habens præcepti, alias alicubi legeretur, sed ex pietate & deuotione, qua sanctissima Virgo dignissima erat. Atque huius nonnullum iudicium est, quod institutione nostri ordinis iustum est ut urgentes fratres, illic in Dormitorio officium Virginis nocturnum recitando soluant, quod si præceptum esset ecclesiasticum in choro iubetur solui. At vero decursu temporis consuetudo adeo inualuit, ut nullus doctorum aut sanorum patrum negare audeat vim habere præcepti.

Quare neque debuit omnino ab ecclesiastico more abigi, quamuis Breuiarium illud citatum, eiusmodi vinculum dissoluerit. Iam enim clerus adeo sacerdotia ecclesiastica quasi seculari sibi iure possident videlicet quia vel successores a prædecessoribus hereditant, vel propria solertia & pecuniæ dispendio conquirunt, ut vix arbitrentur ad officium teneri sed illud ceteris alijs negotijs posthabentes in dies procurent leuius reddere. De officio autem mortuorum idem est censendum, quamuis mos iste, ut D. Thom. quolib. 6. artic. 8. insinuat, potius introductus est ratione præbendarum quas clerici possident, quam ratione meri ordinis. Ad officium namque animarum postredie festi omnium sanctorum manifestum est omnes clericos in facis teneri, cum sit illius diei proprium, sed ad aliud officium quod secundum diuersarum ecclesiarum consuetudines diuersimode aut dietim aut hebdomadatim soluitur, apparet non teneri, nisi eos qui ex decimis viuunt, puta beneficiatos ut illic censere Sanct. Thom. videretur etiam illos qui in scholis existunt, nam retribuitur pro bonis, quæ mortui ecclesijs reliquerunt. Et ideo in religionibus tenentur singuli clerici secundum sua statuta, ut reor, sub pœna peccati mortalis illud exoluere. Seculares autem clerici, qui nullum ecclesiasticum habent beneficium, non est ita constans ad eiusmodi onus lege cogi, tamen si iam sint sacris mancipati, videantur more teneri ecclesie, cui subduntur.

De Litanijs demum, quæ in profectis diebus nocturno officio adhibentur, bene arbitror censere, qui aiunt eiusmodi consuetudinem non habere vim præcepti. Non enim habent

Officiũ B. Virgini sub præcepto debetur.

De officio mortuorum D. Tho.

De Litanijs nocturno officio adiectis

Additio auctoris

De officio beate Virginis controuersia.

habent formam vt sint pars diuini officij, sed sunt preces quædam ad sanctos adhibite, qui solutum munus Deo offerunt. Et forte ortum habuerunt inter religiosos propter satisfactoria flagella, quibus tunc vapulabant. Quare iam nunc in ordine nostro sanctum est, vt chorus duntaxat Litanias dicat, qui autem priuatim orant, ab illis dicendis sint absoluti.

Secunda
conclu.

Sequitur de tempore & ordine horarum. Secunda conclusio. Quamuis in communi adeo sit necessarium officium statis per ecclesiam horis perfolui, vt eius omisso culpa sit mortalis, tamen priuatim temporaria & ordinem mutare licet culpa nonnulla esse possit, non tamen mortalis.

Proba-
tio prio-
ris par-
tis con-
clusio.

Prima conclusionis, pars in de constat quod vt artic. 1. monstratum est, sanctissimi rationibus ecclesia horas publicis dicendis laudibus statuit, & præferim vt sciret populus, quo tempore ad ecclesiam confluere deberet. Quapropter si ordo ille intermitteretur, prægrauem offensam ecclesia pateretur, ex grauitate autem obiecti estimatur culpa magnitudo, esset ergo mortalis. Vnde Clementi. prima de celebratione Missarum. Graui inquit, cõdiliu, turbatione mouemur, quod nonnullorum rectorum negligentia, & cæc. Quo fit, vt eiusmodi delictum præfectis esset impingendum, atque illis, quibus cura publica incumbit, vt officium diuinum in communi fiat. Vnde ad significandum, quantum ad hoc referat subdit cõdiliu, Sapimus, vt illi ad quos id pertinet &c. Eo infra, vt cathedralibus regularibus, ac collegialibus ecclesijs horis debitis deuote psallatur. Secunda vero pars conclusionis probatur. Nam quod a priuatis personis tempus & ordo mutetur, cum in conspectu populi non fiat, non præse tantum fert absurditatis vt lethalem obducatur maculam, immo vero licet cum sine causa sit, leui saltem culpa non careat tamen aliquando nullam prorsus affert. Qui enim, inquam, absque vlla causa horam constitutam prætermittit, absque dubio saltem venialiter peccat: Nam quod sepe & sapius inculcare non vereor, cum hoc sit proprium clericis munus, illud debet cunctis alijs negotijs anteferre, nempe vt quando in choro canitur, ipse officium soluat, vt cum alijs orare censeatur,

Suadec
altera cõ-
clusiois
pars.

eo vel maxime quod si semel horam legitimam prætermittat, periculum imminet vt vsque ad noctem rem prolatas, & tunc potius murmurando quam orando debitum indigne soluas, quod fœdum est. Quare vt notatur in c. presbyter, de celebratione Missarum, fatius illi est qui impedimentum timet, horas præponere, quam postponere. Igitur cum apud aliquem Summistam legeris horarum ordinem non esse in præcepto, duobus moderaminibus illud a tempera. s. quantum ad eos, qui priuatim erant. Et rursus quod illos sub mortali reatu non obligat. At tamen qui vel ex culpa vel absque illa horam, exempli gratia, primam, aut tertiam, immo etiam nocturnum officium dicere quando debuit, omiserit, si postea occurrit tempus quo potest choro interesse consilius est vt inibi posteriores prius perfoluat, & postea priuatim priores, quam si vt ordinem seruet choro ablit. De ordine præterea missæ inter alias horas meminit Veruecentis, quæ Syluester refert, vt ibi. Missa. s. 6. qui autem ante nocturnum officium puramatinos Psalmos & laudes, Missam celebrat, mortaliter peccare, quod idem Syluester ait omnes Summistas tenere. Et Anton. 3. parte, tit. 13. cap. 4. citat in eandem sententiam Hostiensis, & alios quibus non refragatur. Hoc autem absque vilo iure & rationis fulcimento dictum est. Nec consuetudo censenda vilo pacto est nisi præceptum inuoluere, nam sacrificium Missæ non connumeratur inter canonicas horas, cum tantum sint septem, sed per se antiquitas sua habebant statuta tempora, saltem Missa solemnis, quam maiorem appellant, scilicet diebus festis post tertiam, de consecratis. distinct. 1. canon. nocte, & in profectis post sextam, vt illic canon. solent. & in diebus festiuitatis post nonam.

Explicit
tuus celo
bris sum
militari
asseritio.

Explicit
tuus celo
bris sum
militari
asseritio.

Verue-
centis
Syluest.

Anton.
Hostien.

Non est
morale
culpa
Missam
celebra-
re ante
martini
nisi effi-
cili per-
soluatur.

Non est
morale
culpa
Missam
celebra-
re ante
martini
nisi effi-
cili per-
soluatur.

De priuatis autem nihil est cautum, præterquam quod nisi ex privilegio, neque post meridiem celebratur, neque ante lucem, excepta nocte Natalis Domini. Si ergo soluere nocturnum officium sexta aut nona hora diei non est morale. nescio vnde inferatur, quod celebrare prius Missam sit mortale, quoad quidem distincta sint officia, neque vnum habeat necessarium ordinem ad alterum. Forsan ob consuetudinem, venialis esset culpa, ubi fieri

fieri posset commode, si non prius nocturnum solueretur officium, nam ob causam aliquam ordinem antequere, nulla est culpa, vnde si illi qui nondum matutinas dixit causa incumbit celi brandi. quia vel prelati præceperit, vel aliquis elemosynam offert vt statim dicat. Imo vero si quis propter morbum aliquem legitimam haberet excusationem soluendi officium diuinum; non video cur non posset sacrum Missæ facere, quamuis neque dixerit neque diciturus esset ceteras horas. De prima autem nullus restat scrupulus. Qui enim in conuentu aut orat. Missam & reliquas ante primam dicere iubentur, melius facient post missæ celebrationem interesse choro ad primam quam illam ante Missam soluere, nisi eos obligare velis vt bis eadem dicant, quod esset ridiculum. Igitur ordo legitimus est, vt diuinum officium suis horis persoluas, priuati vero Missam, quando fuerit expedientius, quamuis de corum est vt si post primam celebraueris illam prius soluas. Post hæc de loco vbi horæ dicende sunt, tertia conclusio superioris fere inat constituitur. Horæ quidē in communi & solenniter in ecclesia sunt de præcepto celebranda, priuati vero vbi que dici possunt. Prima pars similiter vt superior nota est, nam templi in hoc ex tructa destinataque sunt vt illic horæ celebrentur, sicut & Missarum solennia. Quare in Clementina tram. de celebratione missæ in ecclesijs iubentur horæ psalli. Nihil tamen obstat quo minus in aulis principum eadem canantur officia, atque alibi ex priuilegio, quamuis Missa profecto non deberet domi permitti. De hoc autem alias. Priuati vero nulla est culpa, vbi iudum modo locus non sit adeo indecens horas pendere. Quamuis Innoc. Host. quos Syluest. verb. hora § 3. refert, cessant beneficium clericum teneri singulis diebus horas dicere vel audire in ecclesia, nisi iusto impedimento excusetur, alias si in camera dicat debitum, inquit, non reddet. Sed re vera vsque adeo hoc est rigidum, vt non sit tenendum. Veruntamen eatenus Innocentij sententia verum habet, quod qui stipendio ecclesiastico eruitur, quod propter officium ei supeditatur, non debet causas absentia excogitare & fingere, vt ecclesiam suo seruitio de frau-

des, quod tenetur, cuius alimentis viuit. Alioqui iniustitiam committere, immo tam aperte hac parte posset esse iniustus, vt ad restitutionem teneretur.

Nihilominus tamen etiam illi qui priuati diuinum officium canonicè soluit, curare debent vt si non in ecclesia, saltem domi oratorium habeant pro sua facultate destinatum, vbi attente & deuote tam egregium religionis officium Deo valeat exhibere. Nā illud in foro aut in uicis more aliorum negotiorum secularium præstare, præterquam quod attentioni impedimentum obicitur, non habet illam honestatem, quam res pro sua dignitate despicit. Adde, q. locis indecentibus, vt ubi profana sunt, & inter componandum, & dum naturæ ceditur, esse non potest absq. culpa. Quare multo est cōgruentius, tempus orandi differre, quam illis locis aut temporibus orare.

Argumenta igitur in initio quæstionis obiecta, soluta restant.

ARTICVLVS V.

Vtrum ad soluendum canonicè diuinum officium requiratur attentio.

Quintum denique circa orationem meditandum est orandi modus, qui in deuotione attentioneque adhibenda positus est. Arguitur ergo, quod huiusmodi attentio sit per totum officium necessaria. Oportet enim, ait redemptor Ioannis & cum Deus spiritus sit, vt ij qui adorant eum, in spiritu & veritate id faciant, quare oratio dicitur ascensus intellectus in Deum, vbi autem non est attentio, neque spiritus adest quo in Deum conscendi possit, ergo illa est semper necessaria. Secundo arguitur. Orationi, quippe q. actus religionis existit, necessarium est vt omni careat peccati macula, qui aut absque attentione Deum aliquid oraret, potius eum deridere appareret, quam honorare. Cuius exemplum Basilius in libro de uita pfecta, c. 2. a principe humano de promit. Attentione enim, inquit, orati in primis opus est, nam si ante principem consistat, negligentius te habedo minime audiendo, minime respondendo, minime quo-

Diuina preces loco honesto p. soluend.

Primū argum.

Secūdū.

Basilius.

h. 1000

Melius

Tertia

conclu.

Probō.

Innoc.

Hostiæ.

Syluest.

aspiciendo, sed alia versus oculos flectendo, non solum non placabis, sed ad iracundiam eundem prouocabis. Quanto magis ante Deum, qui tuam conscientiam intus & in cute nouit, & qui si quid vacillas, statim apprehendit. Tertio, & eadem consonat præceptum Innocentij ca. Dolentes de celeb. Missar. vbi dicitur præcipit in virtute obedientiæ, vt diuinum officium quantum nobis Deus dederit studiosè celebremus pariter & deuotè. In contrarium tamen est, quod id quod in hominis potestate situm non est, neutiquam nobis ad culpam imputatur. Tenere autem fixam mentem, vt non diuagetur, non semper nobis est possibile, imò propterea Dauid lamentatus aiebat, Cor meum dereliquit me.

Potissima orationis consideratio est de deuotione & attentione, quæ illi partim necessaria, partim vero maximum ornamentum est. Et vt res est pretiosissima, ita tum difficillima, tum subinde rarissima. Ea enim natura est omnium rerum quæ excellentissimæ sunt. Formauimus autem articulum de attentione orationis in genere, eo tenore, quo cum D. Thom. tractauit. 2. 2. qu. 83. cuius est arti. 13. vt inde ad attentionem horis canonicis necessariam descendamus. Vnde quo eius mentem præmittamus, ait bifariè aliquid esse necessarium, vt 5. Metaphysic. Philosoph. auctor est. Vno modo, per quod melius & decetius peruenitur ad finem, sicut equus ad peragendum iter. Atque altero simpliciter vt pote sine quo res suam finem attingere nequit, veluti cibus ad vitam. Pari modo attentionis necessitas duobus modis existimatur. Vno, vt tam diu perseuerat quædiu oratio durat, atque altero vt cum quis ad orandū se accommodat, attendat quid facere aggreditur. His præhabitis ad questionem septem conclusionibus respondetur, quinque ad genus orationis vniuersim spectantibus, duabus ad horas canonicas propriè attinentibus.

Prima conclusio. Prima attentio priori modo, hoc est per totam orationem necessaria est ei, si necessarium, priori etiam ratione vsurpetur. Est enim splendidissimum orationis ornamentum & decus singulis verbis attendere, quis, quid, cum quo loquaris. Si autem posteriori modo, hoc est simpliciter necessitatis no-

men accipias, tunc in oratione trinus est considerandus effectus, Primus, vt actus sit moraliter bonus, si extra gratiam fiat, id est que meritorius si ex gratia procedat. Et de hoc statuitur secunda conclusio. Vt actus sit moraliter bonus, atque adeo meritorium apud Deum, non est simpliciter necessarium, vt attentio toti orationi assistat, sed satis est, vt qui oraturus accedit, animaduertat, quid operis inceptet, tunc enim vis illius attentionis virtute per totum durat, vt faciat illum actum esse humanum. Secundus orationis effectus, est imperatio. Et de hoc similis constituitur tertia conclusio. Neque ad istum effectum simpliciter necessaria est attentio, quæ totam orationem comitetur, immo si quis initio attendat: quid peti impetrare poterit. Tertius denique effectus orationis est, idemque præcipuus, spiritualis quædam mentis reflectio, dulcissimaque recreatio, quæ ab eloquio cum Deo inito instillat. Et de hoc adhibetur quarta conclusio, Ad huiusmodi effectum assequendum necessaria simpliciter est attentio, quæ sit totius orationis indiuiduus comes. Est enim attentio huiusce effectus causa coeua, quippe quod cum illa prima cessat, effectus quoque euanescit. Et ratio est, quod huiusmodi mentis reflectio non in habitu, sed in actu spiritualis vitæ consistit. Quare nisi attentione presenti, extare nequit. Vnde Paul. 1. ad Corinth. 14. Si orem lingua (scilicet sola) mens mea sine fructu est. Quinta conclusio attentionis explicatoria est. Triplex est attentio, quæ vocali orationi adhiberi potest. Prima vt quisque ad verba diuina attendat, ne prolatione erret. Secunda qua attenditur ad verborum sensum. Tertia, qua attenditur ad finem orationis, scilicet ad Deum & ad rem, pro qua oratur, quæ quidem est maxime necessaria. Et hanc etiam possunt habere idiotæ, immo vero & docti sic per hanc Deo possunt mente affigi, vt alium obliuiscantur. Hæc D. Thom. quæ generalia sunt omni vocali attentioni, scilicet tam spontaneæ populū, quam clericorum canonicæ. Quæ autem antequam ad eam quæ horis canonicis necessaria est descendamus, ista explicariis euoluantur, notandum quod attentionis quæ sitio in vocali oratione locum habet, nam in mentali, cum ipsa eadem attentio sit ipsi.

vertiū.
Innocē.

S. Tho.

Bifariè
aliquid
est neces-
sarium.

Prima
conclu.

Soto
de iure
Legibus
DIE
13

ipsissima oratio, vanum est querere vtrum illic requirat ut attentio. Est n. repugnancia, mentis orare & non attendere: nam cum primum diuagari mens incipit, orare desinit. Imò ob id mentalis oratio sæpenumero optatior est, quod cum mens ad verba non effunditur, diuinis hauriendis mysterijs liberius vacat. Quare sola vocalis oratio est, quæ attentione carere potest: nimirum dum aliorum cogitatione diffuente, lingua dat sine mente sonum.

Secundū.

Secundo notandum, quod attentio & deuotio, præsertim vt vulgus nomen deuotionis usurpat, res sunt diuersæ. Vulgus namque deuotionem eam esse putat, quæ in 4. conclusione diximus mentis esse refertionem, & recreationem, cum tamen Latine aliud auribus insonet. Deuouere nãque est aliquid sancte promittere. Vnde deuotio (vt 2. 2. quæst. 82. ait S. Thom.) est quædam animi in alterius obsequium pro pensio, & applicatio: nempe dum quis paratissimus est promptissimus, Deo vel diuo obsequi sic enim dicitur quispiam sacerdos sanctæ virginis deuotus. Immo cum morte se quisque pro re aliqua destinauit, dicitur animam deuouisse. Attendere vero, nihil aliud sonat, quàm mentem habere præsentem ad id quod dicitur: nempe vt quod lingua foris personat mens simul intus concipiendo loquatur. Et quod ait August. hoc versetur in corde, quod profertur in ore. Vnde illic Paul. mentem appellat verborum animam. Quæ sine anima, inquit, sunt vocem dantia, siue tibia, siue cithara &c. Et enim ceu vox tubæ, ille qui sine attentione orat. Et ideo subdit inferius: Orabo spiritu, orabo & mente. Distinctæ ergo res sunt deuotio & attentio. Stat enim aliquem destinatum habere animum ad Dei seruitium, qui tamen mente dum orat non sit attentus, & forte vice versa, tamen si deuotio suscipiente causa sit attentionis. Nam qui animum procurat diuinis obsequijs habere præsentem, ille & in oratione attentum cum habebit. At vero quoniam ex illa mentis præsentia & attentione distillat, vt diximus, spiritalis quædam dulcedo, quæ anima relictur & recreatur, hanc vulgus appellat deuotionem cum tamen potius sit deuotionis attentionisque effectus & fructus. Ex quo fit, illarum irrem attenden-

nis specierum postremam esse fructuosissimam. Prima namque, puta attentio ad verborum prolationem infirmus est attentionis gradus, quem habere non potest nisi qui linguam norit, ob idque clerici omnes saltem debent esse Latini, alias recte & congrue efferre verba nequibunt.

Secundum autem gradus, puta ad sensa attendere, non omnibus Latinis congrui, nisi Theologia peritis. Tertius vero spiritalibus est familiaris, quæ si sint idiotæ. Isti namque qui alia mysteria non callent, attendunt dum orant, tum ad diuinam maiestatem cum qua loquuntur, tum ad suam exiguitatem, qui loquuntur, & præterea ad eorum necessitatem quæ postulant. Supremus autem scopus orandi esse debet, cor & mentem quam maxime fieri queat deificare. Quocirca si possibile esset, in deitatem ipsam, satius semper foret attendere. Quod si vel in alios sanctos vel in sacram Virginem attendatur, non sic debet illic mens gradum figere, ac si vltimus esset scopus, de quo indocta plebs sepissime errat, sed debet id tanquam medium accipi, per quod ad diuinitatem, quantum Deus dederit, attendatur. Quapropter oratio à sanctis sic describitur vt sit ascensus mentis non in diuos neque in alias supremas substantias, sed in Deum ipsum. Quin verò meditatio passionis Christi cæterorumque eiusdem humanitatis mysteriorum dum oratur, etsi sanctum sit concilium, haud tamen illic sistenda est mens tanquam in fine, sed tanquam medio vtendum, quod omnium supremum est ad diuinorum amorem. Cuius quidem nos meditatissime ecclesia admonet in præfatione Natiuitatis. Per incarnationem inquit, verbi mysterium, noua mentis nostre oculis lux tuæ claritatis insulsi, vt dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc inuisibilem amorem rapiamur. Ex quo fit rursus, quod attendere ad id quod petit, si temporale est, quamuis quædam tenus, liceat periculo tamen non carere, ne diuinam maiestatem illuc referas. Et ideo non est illic diutius immorandum. Immo vero cum inter ea quæ a Deo nobis efflagitanda sunt, tenentur gloria, ac subinde gratia & virtutes, quibus illic promouentur, apicem & culmen tenent, tamen nequæ in illis est finis orationis constituenda. Soto, de Iust. & iur. Rit. 2. d. 2.

Supremus orandi scopus.

Orationis definitio.

Secundū documentum.

Deuotio & attentio res distinctæ.

Corollarium.

dus. Etenim, etsi propterea quod Deus ipse eorum obiectum est, saluberrimum sit postulare, in intentionis vertex in Deum ipsum, eiusque gloriam, qua ipse beatus existit, referendus est: videlicet, ut id ipsum quod eius conspectu frui experimus, non tam ad nostrum bonum, quod ad amorem atque concupiscentiam, quam ad suum ipsum, quod amor est benevolentiam, referamus: nempe non tam ad id quod nostra voluntas, quam ad id quod sua expleatur: qua voluit suam propriam felicitatem in nos effundere. Quam ob rem in horis singulis dum inchoantur, post petitionem diuini aduentus statim initio canitur. Gloria Patri &c. tanquam scopus quod tota referatur ratio. Hæc autem alius est loci sicut differere. Hinc ergo ad propositum reuertentes, statim nos sextam conclusionem.

Sexta
conclu.

Rõ con-
clusiõis.

Innoc.

Attenio est in præcepto, non solum clericis canonicè canentibus & orantibus sub reatu mortali obligante: verum & suo modo secularibus, dum spontaneas fundunt preces. Vtriusque partis ratio ex ipsa rei natura proficiscitur: nam cum orare sit actus virtutis, neque vero cuiuslibet, sed reigionis, necesse est ut fiat, quando, & ubi, ac potissimum quomodo oportet: quibus circumstantiarum ornamentis vnaquaque virtus secundum Philosophum vestitur: modus autem nullus est naturæ orationis germanior, quam auentio. Quatenus autem ad horas canonicas res attinet, conclusio peculiariter probatur ex verbis Innocentii in concilio generali, cap. dolentes. de celeb. Miss. ubi ait, Districte præcipimus in virtute obedientiæ, ut diuinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis (nempe clericis) Deus dederit, studiose celebrent, pariter & deuote. Verba namque illa, districte in virtute obedientiæ, planissime ostendunt præcepti vim, obligantis sub reatu mortali. Neque vllius est apparentiæ eiusmodi cauillatio, quod præceptum illic non fertur super modum attentè deuoteque orandi, sed super substantiam, ut diuinum officium integrè persoluatur. Nullius inquam, est apparentiæ, nam eam præceptum illud iam pridem, ut dictum est, in ecclesia existisset, nulla erat in Concilio obortæ de illo quaestio: sed quia modus dicendi

sensum in præcepto ibat, curantur est sub præcepto illum instaurare. Adiectio autem illa quantum eis Deus dederit, aniam prima fronte offerre potest dicendi: quod attentionis modus relictus fuerit orantis arbitrio. Attamen non sic se res habet, sed sensus eius est, quod nemo teneatur summam adhibere attentionem ac deuotionem: sed tamen apparare se, modo statim explicando, ut per se non sit quominus Deus deuotionem atque animi refectionem influat. Quod si aduersus huiusmodi sententiam inde arguas, quod ecclesia de actibus animi internis, vix te quos minime nouit, iudicare non debet.

Responderetur, quod quamuis per se, si illos seorsum spectes, sub ecclesiæ iudicium non cadant, nihilominus tanquam exteriorum radicem aut circumstantiam, mandare de illis potest. Dum enim annuale confessionem indixit, subsequenter iussit ut mente de peccatis cogites, illaque memoriam reuocet. Immo in Clementis multorum de hæreticis, eos qui odio vel amore hæreticos inquirunt, aut inquirere prætermittunt, excommunicatione ferit: quam non incurunt, nisi ex huiusmodi affectionibus delinquant. Pariter ergo præcipere potuit attentionem, quæ orationis ingenio & conditioni natua est. At ne quis nimium mandati rigore perterreat, adhibetur conclusio 7. Præceptum attentionis in officio diuino canonicè persoluendo, duo includit: videlicet ut orandi initio quicquid attendat quid agere aggrediat. Præterea, ut talem attentionem inter orandum consulto & ex professo non interrumpat, hoc est nisi consulto & meditato agat per quod animum a priori attentione distrahi deprehendat. Quin vero ad prius membrum satis est, ut virtute alicuius præcedentis intentionis & consuetudinis fiat. Ut si quis, dum signum ad horas datur, ad chorum de more vadit, aut secum priuatim, faciendo id quod solet, recitare inchoent, per illud satisfacit præcepto. Secundum autem membrum declarat D. Thom. artic. citato in solutione tertij. Si quis enim, inquit, ex proposito in oratione mente vagetur, hoc peccatum est, & impedit orationis fructum.

Obis
Solutio

Septi-
ma con-
clusio.

D. Tho.

Pecca-

Peccatum inquit est: vbi præceptum denotat. Et fructum orationis amittit, puta non solum animi refectioem, quam supra diximus non durare nisi quamdiu attentio durat, verum & meritum & impetrationem: quia studio dimouetur ad attentionem. Et in hoc, inquit, sensu accipiendum est illud Augu. in regula: Psalmis & hymnis cum oratis Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in ore. Euagatio vero mentis quæ sit præter propositum, orationis fructum non tollit. Intellige meritum, & impetrationem, vt supra exposuimus, nam animi refectio non prouenit nisi dum ad rem attendis. Vnde Basil. loco citato de vita perfecta. Si debilitatus inquit, a peccato fixe nequis orare, quantum eunque potes, te ipsum cohibeas, & Deus ignoscat: eo quod non ex negligentia, sed ex fragilitate non potes, vt oportet, assistere coram Deo. Hac ille. Vbi nota, quod ex negligentia crassa mentem diuagari permittit, eodem relabitur, ac si consulto id faceres. Est enim nauigatio mentis, cum cogitatio a proposito auersa absq; vilo scopo oberando discurrit, Cuius quidem causa multiplex est. Prima quidem, quam Basilus significat, scilicet mentis debilitatio & languor, quem ex peccato originali contraximus per quod frenum originalis iustitiæ amissimus. Vt enim qui nõ est poplite firmus, non potest fixe incidere ita neque mens nostra firmiter proposito meditationi adhaerescere. Et sicut soldum fluctuantem aquam irridiat, non potest radios solide illic infigere, sed videntur titubare, sic se habent diuini radij in mentibus nostris. Præterea & prauus habitus nostrorum scelerum & insolita consuetudo mundana cogitandi. Nam sicut corruptus humor corporis quo semel fluere incipit illuc semper ac pertinaciter decurrit, sic & lubrica nostra cogitatio. Accedit & supra hæc omnia, demonum infestatio, qui nobis in oratione quæ cum Deo tam familiariter conuersamur, infestissimi sunt. Quapropter nec nobis demerandum est, quod mentem in oratione retinere non possumus, neque tamen desperandum, sed tanquam in re vt pretiosissima, i. a. & difficilima, omni potius diligentia enitendum, vt orantes, præsentis animo, simus, primum diuinum fauorem contra demones imprecando. Hac enim ratione nos in-

struxit ecclesia, quæ canendi exordium inde auspicatur; Domine labia mea aperies, Et, Deus in adiutorium meum intende. Deinde & cogitatricem mentem aliunde, quantum in nobis est, dimouentes, ad diuina assuesciendo. Quò autem ad rem redeamus, quoties quis dedita opera mentem ab attentione non dimouet, præceptum orandi non omittit. Vt autem rei perspicuitate timoratis conscientijs consulamus, nemo censendus est attentione ex professo distrahi, nisi hæc concurrant, videlicet vt dum horas pendit, alio negotio occupetur, quod suapte natura orationis attentioni aduersetur. Vt si quis, verbigratia, tunc legat, aut scribat, aut pingat, aut id genus aliquid faciat, quod attentionem requirit. Quare si dum quis orat, manus lauat, aut se induit, aut aliud quidpiam facit, quod non tantam animaduerentiam exposulet, etsi contra orationi dignitatem male faciat, & forsitan venialiter peccet, haud tamen contra præceptum mortaliter. Dixerim forsitan venialiter, quoniam non semper est peccatum, immo in ordine nostro præceptum nobis est vt surgentes officium Virginis dicamus, & vt antiqua indicat Dormitorij dispositio, inter induendum se fratres illud inchoabant videlicet vt iniqua phantasmata quæ in ipsa expergefactione occurrere assolent, abigerentur. Rursus requiritur, quod qui aliquid facit aut cogitat, quod ab orationis attentione extraneum est, aduertat per illud ab eadem attentione dilabi. Quare etsi vltro & voluntarie alia cogitet (vt bene ait in sua summa Caiet.) quousque inspiciat se distrahi, semper reputatur inaduerterter diuagari, atque adeo excusatur ab omissione præcepti de attentione implet que adeo subinde orandi mandatum: tamen si distendum non sit propter dignitatem orandi & propter periculum, crebro venislem culpam irreperere. Supra hæc autem adde, quod non quoties per attentionis omissionem mortaliter delinquitur, nec cessitas incurritur restituendi, articulo proximo dicturi sumus. Emergit autem obligatio iterum eandem horam repetendi. Quod si contra hoc postremum verbum sic arguas. Qui ecclesiam ad audiendum sacrum die festo intrat, cum animo tamen mortaliter corrupto, si sacrum audiat, præceptum implet, ergo qui psalmodum sub-

August.

Basilius.

Quid mentis diuagatio.

Caieta.

stantiam profert, est sciens & prudens vana mente id faciat, pari rationi sicut facit debito. Negatur consequentia quia preceptum audiendi Missam non obligat nisi taliter audire ut sit actus humanus, qualis esse potest, etiam si aliud simul ad sit iustum propositum. Soluere autem officium diuinum obligat ut fiat attentē. Quare subblata attentione, preceptum non impletur. Coniunct autem prefata argumentatio quod si quis attentē oret, quamuis id faciat adiunctam habens vanam gloriam, immo quamuis simul habeat propositum aliud mortale, satisfacet precepto quantum ad substantiam, ita ut non teneatur officium iterare. Hæc ad pacandas conscientias dicta sunt, nihilominus non esse debent contentus sic orares immo, ut nuper in diece bamus, adhibenda est cura & diligentia ut attentio per totam orationem perueiret, & magis ac magis mens reficiatur. At vero quoniam conclusionis tenotes seculares etiam libere orantes complexi sumus, adnotandum est & illos suo modo ad attentionem teneri. Primum, quia aliquando occurrit eis quoque orandi preceptum: ut capit. 6. & 7. Super Matthei in illo Christi verbo, Petite & dabitur vobis adnotauimus, tamen si cum sit affirmatiuum, non obliget pro semper, sed pro tempore & loco, quod non est præsentis loci discutere. Vnde quando quis in tempore incidit eius modi explendi precepti, perinde ad attentionem tenetur atque clericus. Quare Diuus Thomas loco proxime citato generaliter, ait, ex proposito in oratione mente vagari, peccatum esse.

At vero dubium est, utrum dum quis libere & suapte sponte orat, teneatur etiam mente attendere. Apparet namque minime teneri, nam si hoc ego tempore nullatenus orare obligor, nulla apparet culpa si orare ad meum libitum velim, etiam consulto mentem aliorum vertendo. Exempli gratia: Cum opifex & mercenarius dum manibus operatur profana canit, cur non etiam tunc orare poterit, tamen si dedita opera totam attentionem in manuali opera habeat defixam? Respondetur collectionem nullam esse. Non teneor, orare, ergo quamuis orem, non teneor attendere. Nam quæquam licitum mihi sit ab opere religionis nonnunquam vacare, tamen dum facio ex ipsa natura virtutis obligor

debite facere. Sicut, in operibus orationis contingit. Nam licet non teneor operari, tamen dum operor, teneor siue aliquo honesto id facere: alias nonnulla est culpa. Pariter ergo dum oro teneor pro rei dignitate orare, ne contempior & inior apud Deum habeat. Dixerim, dum oro, nam, si quis quicquid negotij faciat, vult Psalmos recitare ut alias caueat cogitationes, non est cur vitio deuri, quia illud non per modum orationis eligitur, sed tanquam mentis retinaculum. Sed rogas nunquid perinde erit peccatum mortale, attentionem orationis aut negligere aut dimouere dum quis citra preceptorum orat, ac si clericus in oris canonicis ad facere? Apparet enim sic res habere, eo quod, ut modo dicebamus, dignitas orationis attentionem exigit. Respondetur nihilominus non perinde peccare, nam vbi preceptum interuenit orandi, eodem precipitur attentio. Vbi autem libere & citra obligationem oratur sola est culpa venialis indecenter orare: quare distractio, etiam mediata, nisi contemptio ad sit, nunquam erit mortalis.

Argumenta ergo que in capite questionis proponebantur, non necessitate precepti procedunt, alias efficacia essent, ut conclusione sexta assertum est, & in septima declaratum. Sed dirigebantur ad probandum attentionem necessariam esse per eam orationem, quod re vera non probant. Et ideo ad primum respondetur, illum in spiritu & veritate orare, qui instinctu Spiritus sancti secundum diuinam, & ecclesiasticam sanctionem ad orandum se accommodat: etiam si ex animi languore mens postea alio sum defluat. Et eidem sufficit ut oratio sit ascensus mentis in Deum.

Ad secundum satis inter explicandum septimam conclusionem responsum est, nempe quo non quicumque mente dum orat diuagatur, Deum irritat, sed ille duntaxat qui id vel consulto vel negligentia crassa facit. Auctoritati autem capituli, Dolen-ter, sua est conclusio concessa, nempe, preceptum esse attentionis, non tamen que necessario totam orationem debeat commitari.

Secula-
res oran-
tes etiã
suo mo-
do ad at-
tentionē
tenentur.

Dubita-
tio.

SOTO
de Iure
Legibus
DIE
13

ARTICVLVS VI.

Utrum episcopus & clericus id facere pretermittens quod facere tenetur, ad restitutionem aut prebendam aut fructuum obligetur.

Cum decimas clericis, ut supra ostensum est stipendij loco propter officium suscipiant, ordo presentis disputationis ut exploremus exposcit, utrum ecclesiastici seu episcopi sint, seu inferiores sacerdotes & clerici, ad restitutionem toties teneantur, quoties id quod debent non faciunt. Et arguitur a parte affirmatiua. In primis cap. licet. de electione lib. 6. sanctum legimus in concilio Lugdunen. sub Gregor. X. ut ille cui ecclesia parochialis de mandata est, nisi intra annum sacerdos fiat, ut residere in ecclesia valeat, nulla premissa monitione sit prebenda priuatus. Cui Bonif. c. commissa. eodem tit. adiecit, ut si mentem non habuerit ad sacerdotium promouendi, teneatur ad restitutionem fructuum. Secundo: In concilio Lateranen. sub I. eo. X. sessione 9. decretum est, ut qui diuinum officium canonicè non persoluerit, pro rata teneatur perceptos fructus restituere, quod si supra dimidiatum annuum in eadem negligentia persisterit, beneficio priuetur, quippe quod propter officium datum erat. Tertio: Non solum qui horas canonicas non pendit, immo qui corruptis moribus est, videtur ad restitutionem obligari. Sane cum fructus ecclesiasticos populus clericis tanquam pretium suorum peccatorum & vota apud Deum offerat, ut habetur 12. q. 1. canon. videntes, quare ut Osee 4. legitur & refertur 1. ques. 1. canon. ipsi sacerdotes peccata populi comedere dicuntur. Qui autem aliorum intercessores sunt apud Deum tenentur pura mente integram vitam viuere. Quare si aliter viuunt, ad restitutionem tenentur secundum tenorem tituli, de condit. cau. data & non sequuta. ff. in contrarium facit, quod neque stipendia, neque vero decimæ conferuntur sub ea conditione ut quocunque actu stipendiatus famulus defecerit, ad restitutionem teneatur. Nemo enim, quæ fragilitas humana est, tam inculpate famulari potest. Præterea, quod

ve lib. r. disputabamus, qui poenam incurtit, non tenetur ante condemnationem illam luere.

Quatuor capita sunt de quibus in presentiarum controuerti potest, utrum clerici ad restitutionem, seu prebendam, seu fructuum teneantur, quæ argumentorum ordine designata sunt. Primum, cum qui sacerdotium possidet, in animo non fert sacerdos aut clericus fieri. Secundum, cum predictos ordines in tempore non receperit. Tertium, cum officium canonicarum horarum non pendit. Quartum, cum honestam vitam, ut clericum deceat, non uiuit. Haud enim hic de simonia, aut de homicidio, aut de alijs sceleribus, ob quæ vel irregularitas contrahitur ad obtinendum beneficium, vel priuationis multa incurritur. Illorum enim disputationes ad alia loca spectant diuersa. Sed ea hic duntaxat disputamus, quæ ad promerendos decimarum fructus, atque alia stipendia sunt clericis necessaria. Ad quæstionem ergo licet supra prædictum numerum, sex conclusionibus respondetur. Prima est expresse assertio prædicti c. commissa. de elect. lib. 6. Qui parochialem habet ecclesiam, non intendens ad sacerdotium promoueri, ad perceptorum fructuum restitutionem tenetur. Parochialem inquam quæ curam habet animarum annexam, secus de collegiata, ut habet illic glo. Et ratio, est, quoniam, ut cauetur in citato c. licet. eod. titu. tenetur eiusmodi clericus in ecclesia sua residere, per seque ecclesiæ famulari, quod antequam sit sacerdos, non ualet. Quocirca eadem lege comprehenditur episcopus. Et quamuis text. loquatur receptione pari ratione intelligitur de retentione. Quemadmodum inquam si dum parochiam suscipis, promoueri ad sacerdotium non cogitas, fructus restituere cogaris, quamdiu mentem non mutaueris, ita licet dum illam suscepisti sanum habueris propositum, si tamen id postea mutes decernens non fore sacerdos, ab illo temporis articulo teneris fructus restituere. Itaque quocunque tempore non intenderis sacerdotium suscipere, fructus illius temporis non facis tuos, nam par est de acceptione & retentione ratio, ut illic scite in glos. notatum est. Et nota. Non intendens, quo verbo comprehenditur etiam ille qui dubio est animo, nam qui hesitat,

Quatuor capita controuertuntur presentis.

Prima conclusio.

R. r. 3 non

Primū arg. Concilii Lugdunen.

Bonif.

Secundū.

Tertium.

non intendit. Quocirca si qui parocchiam suscipit, nondum de viâ deliberavit, sed pendens est animi, ut si res alia via felicius successerit, habitu clericali sit renunciaturus, profecto non tuta conscientia fructus recipit. Si autem intentionem quidem habuerit sacerdotij suscipiendi, sub conditione tamen, nisi per mortem primogeniti fratris hereditas paterna sibi obtigerit, aut aliud quidpiam seculare prospere successerit, fortasse erit, qui dicat eum posse eisdem fructus ecclesiasticos percipere, eo quod conditionalis intentio, quodammodo est intentio. At neque huiusmodi profecto conscientiam sanam esse arbitretur, quoniam cum textus ait, Non intendens absolutam intentionem expostit. Et ratio etiam suffragatur, nam qui absolute percipit fructus, absolutam habere debet intentionem. Alioqui fraudulenter, ut ait text. eos recipit. Parenthesis vero illa textus (nisi voluntate mutata promptus fuerit) non sic affute intelligenda est, quod cum voluntate mutata ad sacerdotium promptus fuerit, possit fructus illius temporis recuperare, quo propositum sacerdotij non habebat, sed quod cum propoluerit promoueri, iam inde suos illos faciat.

Quest. Percontaris autem utrum in eiusmodi restitutione facienda expectanda sit iudicis condemnatio, an vero nulla expectata sententia sit exequenda. Apparet namque sententiam esse praesolendam, eo quod lex illa videtur poenalis. Respondetur nihilominus nulla opus esse iudicis cognitione, sed eo ipso quod quis non habeat propositum suscipiendi sacerdotium, fructus non facit suos, quoniam lex illa non est poenalis. Immo collatio parochialis sacerdotij licet absolute fiat, confertur tamen cum illa obligatione, ut cui confertur, sacerdos fiat, alias fructuum dominium non acquirit. Quo ergo casu locum habet Digestorum titulus supra citatus, de condi. cau. da. & non sequi. Sed est praeterea adnotandum quod etiam si ille non intenderit promoueri, immo licet propositum habuerit se uxoriae implicandi, titulum praebendae secundum rigorem textus non perdit. Imò quotiescumque sacerdos esse voluerit, absque noua praesensione eandem valet retinere praebendam. Porro vero saltem ille qui

firmato animo nunquam sacerdotalem ordinem suscipiendi parochialem ecclesiam possidet praeterquam quod fructus, ut ait text. non facit suos, non est immunitus à delicto iudicandus. Immo crediderim mortali, nisi illam reliquerit, quandoquidem ecclesiam occupat cui seruire non cogitur, quod profecto abique exitiis animarum detrimento, quarum cura eidem praebendae annexa est, fieri non potest. De alijs autem beneficijs quae extra animarum curam sunt, etiam si seruitium habeat annexum nihil sancitum est. Quae neque temere asserendum quod nisi abique clericali intentione possideantur, obligatio restitutionis fructuum inde emergat, nam o diofa iura, ut habet regula iuris, restringenda potius sunt, quam amplianda. At vero neque arbitros à culpa mortali esse mundum qui beneficium habet cui annexum est clericale obsequium, nisi propositum habeat, si non sacerdotalem, saltem illum ordinem suscipiendi qui tale seruitium necessarius est. Aut si nullus requiratur, et do, saltem intentio necessaria est, clericorum more viuendi. Absurdissimum enim esset qui canonicatum, aut aliud cuiusmodi beneficium, obsequio ecclesiastico deputatum retineret cum animo ad matrimonium conuolandi, aut seculariter viuendi. Quia vero neque praesumptionia, quae vocat abique culpa cum eiusmodi seculari animo & habitu possidentur, quandoquidem ut saepe antea diximus, titulusmodi titulus clericalis est. De pensionibus autem alia est ratio quippe quae sine ecclesiastico titulo conferuntur. Quamuis ipsi propter aliquem famularum ecclesiae concedantur, absurditate non caret. Sunt enim qui cum sacerdotiorum possint, mutato animo eadem retentis pensionibus resignant, quas quidem coniugati retinent, quibus uxorem, & proles, & secularem saltem sustentent. Quod quidem adeo est institutum ecclesiastico absonum, ut cur ecclesia ferat, non viderim. Secundum caput restitutionis quod posuimus erat, dum parochialis clericus intra annum sacerdotium non suscipit. De quo in d. scilicet de elect. lib. 6. extat conclusio, quae hic fit nobis secunda. Qui titulum habens parochialis ecclesiae intra annum ad sacerdotium non praesensauerit, nulla etiam praesmissa monitione, eandem

Quid d
prati-
monia.Quid
de p
abus.Secunde
conclu-

Rõ con-
clusion. est præbenda priuatus. Et est similiter intel-
ligenda ac præcedens nempe quod non
opus est alia priuatoria sententia eo quod
lex illa non est pœnalis, sed conuentiona-
lis. Enimvero cum nulli esset animarum
cura demandanda, nisi sacerdos esset qui
illico suam prouinciam administrare pos-
set, sanctum ecclesia duxit nemini eiusmo-
di præbendas indulgere nisi cum illa con-
uentione, qua non seruata, eo ipso sit pri-
uatus. Quod si arguas. Ille facta prouisione
vere & absolute est præbendæ dominus
ergo nisi audiatur, non est expoliandus.
Negatur consequentia, quia eius-
modi collatio semper, quodam modo est
ad futuro pendens. Sicut si tuam tu pecu-
niam alicui sub aliquo obligatione & pa-
cto conferres, eo ipso, quo ille pacto
non fiet, tenetur eandem tibi reddere.
Illum autem canonem postmodum Boni-
ficia. cap. cum ex eodem titulo. sic modera-
tis est, ut duntaxat ratione studij, quo pos-
set postmodum sacerdos esse ecclesie fru-
ctuosior, valeat episcopus cum huiusmo-
di clericis per septennium dispensare. Nunc
vero temporis quocunque de causa dis-
pensator. Circa hanc ergo conclusionem
nulla extat immorandi causa. Tertium
ergo caput restitutionis ecclesiasticorum
fructuum ex omissione ortum ducit perfol-
uendi diuinum horarum officium, in quo
plura complicantur dubia. Et primum
est, An qui officium diuinum non soluit,
ac restitutionem teneatur, & quo iure. Et
incipiendo à naturali & diuino apparet
in primis non teneri, quia in capite presby-
ter. de celebratione missarum, & alijs su-
pra citatis vsque ad Concilium Lateranensem
sub Leone X. nulla extat restitutionis men-
tio, sed tantum præcipitur, ut soluantur
officium diuinum. Si autem restitutio
diuini esset iuris, non fuisset ab ecclesia
tam longo silentio dissimulata, sed expres-
sis verbis explicata, nam per hoc quod ora-
re præuisum est, non satis exprimitur quod
aliter facientes ad restitutionem teneantur.
Item beneficia non propter horarum
officium solum, verum & pro alijs impenduntur
clericis, qui autem alia prætermiserit,
ut si plebanus in sua cura fuerit negli-
gens, non ideo iure diuino ad restituti-
onem tenetur.

Obie-
ctio. Solutio.

Bonifa-
ad pteri-
tã coelu.

Dubiã.

Primũ
argum.

Argu 2.

Tertã
conclu.

tertia conclusio. Qui sub titulo clericali
stipendium habet ecclesiasticum, nempe
ex decimis aut similibus oblationibus, nisi
diuinum officium soluerit, ad aliquam re-
stitutionem tenetur.

Hoc patet, quia huiusmodi stipendia li-
cet non quantum ad quotam tamen iure
diuino, quin etiam naturali, instituta sunt
tandem stipendia ecclesiasticorum fun-
ctionum. Munus autem maxime pro-
prium clerici est, vt supra diximus, offi-
cium diuinum certis horis pendere. Qua-
re in Concilio Lateranensi. ad hoc propo-
situm allegatur quod beneficium datur pro-
pter officium, ergo qui non penderit, iugo
restitutionis eodem iure subiicitur, eo
quod non vtrumque, sed contra iustitiam
deliquerit. Non dixerim, si hoc aut illo mo-
do officium, non soluerit, neque quod ad
talem aut talem restitutionem teneatur,
nam hæc omnia sunt de iure positio, sed
quod sub pena alicuius restitutionis te-
neatur clericorum quisque orandi munus.
Atqui in huius conclusionis confirmatio-
nem facit, non esse aliud credibile, quam
quod ante superrimum Lateranensem con-
cilium fuerit ecclesie, vt qui officium di-
uinum non diceret, ad aliquam restituti-
onem teneretur, alias præfatum Concilium
non sic repente tam insigne præceptum
protulisset, & tamen vt dicebamus, expres-
sa restitutionis mentio non habetur antea
in iure, ergo præceptum ipsum orandi, se-
cundum naturale ius & diuinum sub alicuius
rationis pena interpretabatur. Subte-
xitur, nihilominus, quarta conclusio, Non
quicunque defectus in persoluendo diui-
no officio immo neque omnis qui culpam
inducit mortalem ad restitutionem obli-
gat. Vt, si incongrue proferas, aut versus
aliquos etiam ex supina negligentia, &
ocisitantia interpoles. Probatur, quia hoc
nimirum irretire conscientias, cum vix ca-
duca, labilisque hominum vita sine huius-
modi negligentis transigi queat. Immo
vero si matutinale officium, aut aliam ho-
ram seu exculpabili obliuione seu dedita
opera prætermiseris, quod forte semper
est mortale, aut si totum diem orare præ-
termiseris, quod certe est lethale, non ideo
ad restitutionem rigore iuris teneris. In
primis enim qui non ratione beneficij,
quia nullum habet sed ratione ordinis ora-

Probatio.

Confirmatio.

Quarta conclusio.

Probatio.

Quid & præbenda
dicitur.

Secundum
conclu.

di lege tenetur, non est quod restituat. Qui vero ratione beneficii fuerit obligatus, quamuis collatum ei fuerit propter officium, non tamen adeo minutam respōdere debent stipendij portiuncula singulis canonicis horis, ut cuiusque prætermisso ad restitutionem illius portionis obligetur. Quoniam neque in quilibet familijs tam exacte requiritur seruitium, neque Spiritus sanctus cuius nutu ecclesia regitur, tales voluit suis ministris scrupulos in facere. Ex quo fit quod & si dum oras attentionem studio, & meditato inde dimoueas licet mortale crimen sit, ut supra diximus, ad restitutionem tamen non obligeris, quoniam neque si officium prætermittes, obligatus esses.

**Dubita-
tio.
Rōdubi-
sandi.
Concil.
Later.**

At vero dubium de illis restat qui longiori tempore orare canonicæ prætermittunt, maxime si præbendas habeant ecclesiasticas. Et dubitandi rationem nobis offert sessio. 9. citata Lateranens. Concilij. Cuius verba sunt. Statuimus & ordinamus, quod quilibet habens beneficium cum cura vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio diuinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante beneficiorum suorum fructus non faciat, pro rata omissionis officij & temporis, sed eos tanquam iniuste perceptos in fabricas ecclesiarum huiusmodi beneficiorum, vel pauperum elemosinas erogare teneatur. Si vero ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanerit, legitima monitione præcedente, beneficio ipso priuetur, cum propter officium detur beneficium. Intelligatur autem officium omittere, quo ad hoc quod est beneficio priuari posse, qui per quindecim dies illud bis saltem non dixerit. Hæc in Concilio. In hac vero ut iacet, verborum serie partim nimia videri cuiuspiam potest relaxatio, partim vero nimia perstrictio. Nam quod usque post menses ab obtento beneficio non cogatur clericus sub aliqua pena officium dicere, nimia relaxatio est. Rursus, quod qui postea vno aut duobus diebus orare cessauerit, teneatur pro rata solvere, nimium apparet rigidum. Præterea, quod vrgentius est, nec verba concilij, ut iacent satis sunt intelligibilia. Habetur enim prius, quod qui post sex menses ab obtento beneficio non orauerit

**Expēdi-
tur ver-
ba Con-
cil. Late-
ranens.**

pro rata restituat, postea vero subicitur. Si vero ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, &c. Quæ quidem verba prioribus non grate coherens, nam hæc postrema, in simili negligentia, aperte de notant negligentiam priorum sex mensium ad restituendum pro rata obligasse, quandoquidem post illos, rigor cogendi per comminationem priuationis beneficii adhibetur. Coniunctio ergo, immo certo crediderim, illud verbum Concilij non esse, post, sed, per, videlicet ut sensus sit, quod qui per sex menses ab obtento beneficio vel quamlibet eorum partem officium non dixerit, solum teneatur ad restitutionem pro rata. Elapsio vero semestri, si post admonitionem in quindecim diebus non bis orauerit, beneficio priuetur. Itaque primum semestris non datur tanquam inducia, ut clericus non orans nulli subiaceat poenæ, effect enim omni rationi dissonum, sed, ut non priuetur. Et hoc pacto verba sunt intelligibilia, alioqui minime. Colligitur ergo ex hoc Concilio, quod quacunque horarum missio cum primum quis habet beneficium, cum ad restitutionem obliget, immo si rigorem verborum species, quamuis vnam duntaxat horam prætermittat, restituere compellatur. Porro autem hic censendi rigor, nimium sibi apparet, eo vel maxime quod est præcipuum clerici officium sit horarum pensum, nihilominus beneficium pro alijs etiam officijs tribuitur, & ideo ratio non exigit vtrique ad huiusmodi mixtias fiat restitutio. Neque ius diuinum ad id cogit, neque synodus credenda est tam distidio rigore sua protulisse verba. Igitur quo rem summatim comprehendamus, concilium, subter hoc capitulum nondum plene, quod sciam, vbi & more receptum est. Fuit enim Synodus illa nimium proluxa, & aliqua continens, quæ non erant tanti momenti. Quapropter selua illa auctoritate, quæ concilijs summa debetur, nescio an sit omnino necessarium ad rigorem cessionis huius omittentes, vnum aut duos dies, ad restitutionem obligare. Enimvero neque altera pars, nempe quod qui ultra semestre officium diuinum non soluerit, priuatione beneficii mulctetur in vsu (quod audierim).

Explicat
Cōcilij
doctri-
nam.

Concilij
Lateranens.
receptum
non est
quod ad
restitutionem
beneficij
pro rata
omissionis
officij
vincit.

SOTO
de Iure
Legibus
DIE
13

rim) spiam est. Neq. a dmonitio illa, quæ illic fieri iubetur, fieri consuevit. Haud enim est ipso facto priuatus, vt de illo supra diximus, qui in animo non gerit ad sacerdotium promoueri, aut non intra annum promouetur, sed, si concilium seruaretur, esset priuandus. Quod ergo consilium egomet mihi ex his colligerem, est pro vno aut duobus diebus nemini restitutionis scrupulum iniicere, quamuis peccatum sit mortale, saltem eos, qui relaxationibus cruciata Bullæ gaudent. quibus ad horis male pensis absolutio continetur satis crediderim esse tutos, quamuis eiusmodi paruas negligentias commiserint. Quando vero orandi omisso viterius procedit, tunc compositio cum summo Pontifice, aut eius legato locum haberet. Id quod propter auctoritatem Concilij diximus. Nam stando iuri diuino, cum, piscopo scripi posset. Enimvero huiusmodi restitutiones, si idem diuinum naturaleque ius, immo si pontificum priscum consulas, ecclesiarum fabricis adjudicandæ essent, aut impios vsus infumenda. Etenim cum decimarum stipèdia res sint propria ipsarum ecclesiarum, ministri qui non seruiunt, ei idem ipsis debeant restitutione. Quin vtrq. idem Lateran concilium eisdem ecclesijs aut pauperibus fieri iubet. Attamen, iam nunc temporis, vt alias diximus summi Pontifices suis vsibus necessarias esse ducunt, & ideo cum illis de restitutione pacificatur. Postremum denique dubium huic pertinens, superest de illis, qui ecclesijs famulari tenentur, non tamen pro dignitate satis inseruiunt, nempe de canonicis qui in intrando choro, indeque exeundo, constitutum signam punctim obseruant, videlicet, vt neque ante ingrediantur neque post permaneant, vtrum ad restitutionem pariter teneantur. Petrus nãque de Palud in quarta distinct. 15. quæst. quinta, illorum conscientias flagellat, dicens, quod huiusmodi temporis negotijs ecclesie impendunt, bene quidem, qui autem otiose & sine bona causa sponte abest, nõ est tutus, nisi ecclesie statutum aut consuetudo eum excuset. Quoniam tale statutum irrationabile est, quod ideo conscientias sedare non sufficit maxime in annuatarijs eo quod qui sua bona sub tali vinculo ecclesijs legarunt, non ea censentur canonicorum statutis, nisi rationa-

bilibus, subdidisse. Nihilominus contra eiusmodi scrupulum subiicitur quinta conclusio. Vbi non est manifesta statuti peruersitas quicunque choro iuxta tenorem institutionum suæ ecclesie inseruiens bona fide & conscientia fructus facit, neque ad illam tenetur restitutionem. Conclusio est per se liquida, nam postquam totum collegium more, & vsu legem condidit nisi manifeste prauitatem, & corruptelam præferat, nemo eisdem societatis, tenetur amplius de legis ratione discutere, sed eam seruando satisfaciet. Quartum denique ac postremum caput restitutionis bonorum ecclesiasticorum ab aliquibus, vt supra diximus, constituitur, si clericus moribus & vita non sit ille, quem esse decet. Quam quidem opinionem] Adrian. Amplexari videtur in illa supra citata quæstione de restitutione, vbi ait, quod clericus perditæ viuens, & Deum continuo prauis motibus stimulans, aut officium debitum pratermittens, tenetur restituere quicquid de fructibus ecclesiasticis expendit. Cuius argumensupra in fronte quæstio. tertia, sed collocauimus. Opin. tamen hæc esse non potest nisi quorumpiam forsitan Iurisconsultorum qui ex sancto potius zelo quam consultata ratione philosophantur. Nam Alexandr. Halensis, tertia parte, quæst. 36. cui Adrian. illam inscribit, non loquitur nisi de eo qui ecclesie non seruit, de quo ait, quod sicut conductus agricola non laborans non est mercede dignus, ita neque clerici non seruientes. Contra illam ergo opinionem, subnectitur sexta conclusio, quamuis clerici ratione sui status moribus inter seculares effulgere debeant, atque adeo tanto præstantius, quanto, quique altiori insignitur dignitate, tamen sola vite corruptio eos ad restitutionem non obligat, nam eius stipendia minime ei sub tali conditione conferuntur, sed vt ecclesie seruiat. Teneatur enim etiam, & reges & quicunque publici magistratus morum integritate præpollere, tamen quis dicat sub tali pacto eos stipendia suscipere? Adde, quod si ulla esset in tali opinione probabilis, laqueum hominum conscientijs iniicere, nam in tanta multitudine clericorum immuni sunt qui in dies lethaliter delinquant. Et quod res manifeste

Quinta conclusio.

Quartum caput restitutionis bonorum ecclesiasticorum. Adrian.

Alexandr. Halensis.

Sexta conclusio contra receptam opinionem.

Cõsilij auctoris cõtre p ximam dubitationem.

Postremum dubium.

Petrus Palud.

Explicat Cõsilij auctoris cõtra p ximam dubitationem.

Consilij auctoris cõtra p ximam dubitationem.

teste demonstrat ecclesia prescribens crimina, nempe simonia, homicidij, aliaque id genus, de quibus clerici suis prebendis expoliantur, manifeste animum suum patefacit, non esse ab reliquorum quoquam suo sacerdotio priuare: Ex dictis ergo colligitur responsio quæst. quæ neque omnino est affirmatiua, neque omnino negatiua, sed media. Primo ergo argumento ex cap. licet, & quoniam lib. sexto composito, suas concessimus conclusiones, quæ fuerunt nobis primo & secundo. Tertio vero id quod probare non tendebat, in sexta negauimus, atque adeo eisdem argum. satisfactum est.

Rõ pro
conclu-
sione.

ARTICVLVS VII.

Verum religiosi creati episcopi ad obseruantias regulares tenentur.

S. Tho. 2. 2. quæst. 185. art. 8.

Quoniam in superioribus quaestione D. Thom. 185. de episcopo statu tractare aggressi sumus, sed tamen meditatio canonicarum horarum, quam altera de clericorum bonis nobis obtulit, paulisper nos diuertere, licet non abs re, compulit, operæ pretium duximus ad postremum eiusdem quaestionis articulum quem missum feceramus, reuerti, vt decimum hunc lib. qui præcipue de episcopis institutus est, consideratio monachorum, qui episcopali dignitate fulgent, concludit. Arguitur ergo qui eiusmodi religiosi in episcopos promoti ad obseruantias regulares non tenentur. Habetur enim cano. statutum decima octaua quaestione prima, quod monachum electio canonica a iugo regulæ monasticæ professionis absoluit, & sacra ordinatio de monacho episcopum facit, obseruantia autem regulares subiugo monastica institutionis continentur, ergo illi qui episcopi creantur, ab illis eximuntur. Secundo argumento. Ille, qui ab inferiori ad altiore gradum assumitur, videtur a vinculis inferioris absolui, eo quod homo non potest tot sarcinis esse onustus. Quemadmodum, qui monasticam profectur vitam, ab omnibus votis religantur, quibus erant

in seculo obligati status autem episcopalis sublimior est monachali, ergo religiosus illic promotus, ab omnibus canonicis institutis liberatur.

Tertio, insolubiliores monachorum nexu sunt obedientiæ & paupertatis, episcopus autem ab obedientia suorum pralatorum sit exemptus, & quod ab altero etiam paupertatis funiculo enodetur, apparet sentire praefactus can. vbi ait eiusmodi monachum creatum episcopum legitime posse paternam hereditatem adire. Adde quod etiam illis conceditur testameta conficere, ergo & ab alijs etiam obseruantijs liberantur. In contrarium videtur facere can. Inno. de monach. 16. q. 1. qui ait. De monachis, qui diu immortantes in monasterijs postea ad clericatus ordines peruenierint, statim non debere eius a priuri proposito discedere.

Argu. 3

Sententia D. Thom. de hac quaest. tribus conclusio continetur. Prima. Ad eas religionis obseruantias quæ pontifici functioni nullo esse possunt impedimento, immo esse possunt adiutorio, perinde tenetur monachus sedens episcopalem adeptus, atque dum erat in claustris. Huius generis, sunt continentia, paupertas, atque adeo religionis vestitus, qui est eiusdem obligationis vnum. Secunda conclusio. Si quæ vero inter regulares obseruantias existunt, quæ pontificis administratione obstaculo esse possunt, ab illorum iugo eximitur, per episcopatum religiosus. Cuiusmodi sunt solitudo, silentium graueque abstinentiæ atque vigilia, quæ corpus debilitando, possent episcopum suo muneri ineptum reddere. Ambas has simul conclusiones hac ratione commoustrat. Cum vterque locus, tam religionis scilicet, quæ episcoporum, sit status perfectionis, hoc tamen differunt, quod status religionis viam ad perfectionem sternit tanquam eius discipulus, status autem episcoporum est ceu perfectionis magisterium dispositio autem ad aliquam formam per illius perfectionem non cessat, nisi quatenus eius fuerit impedimentum, vt lectio ac meditatio discipuli cessare non debet, dum sit magister, imo hoc impensius facere debet. Non tamen amplius debet audire, sed docere, quia illud huius impedimentum. Pari ergo modo illæ obseruantia relictæ, quæ functioni episcop. non obstant, iam

Primo conclusio

Rõ vni
conclusio
claustra

Primum
argum.

Argu. 2.

SOTO
de iure
Legibus,
DIE
13

monacho episcopo non cessant, sed illa prorsus que obstant.

Tertia conclusio. Aliarum obseruantiarum à quibus non absoluitur, potest eiusmodi episcopo dispensatione nonnunquam per suam auctoritatem vti, sicut in religione id poterat auctoritate prelati. Hæc D. Thom. quæ quidem aliquando indigent maiori amplificatione. Et primum omnium iuxta numerum conclusio tria denotat in religioso operum genera, quæ in eius assumptione ad episcoporum ordinem sunt meditata quædam scilicet quæ non solum non obstant, sed & conferunt, vt castitas & paupertas atque obedientia, quam non relinquunt, sed mutat, vt qui presæcto religionis obediens, deinde obtemperet Patre. Quædam vero sunt manifeste repugnantia, vt solitudo, & silentium, & immo dicæ abstinentiæ. Alia vero medijs generis, quæ scilicet non semper obstant sed aliquando, vt si dicas reliqua moderata ieiunia, & lanis ad cutem indui, in ipsis que dormire. Ad illa ergo primi generis ait teneri episcopum monachum, ad alia vero secundum, ipso iure absolui, sed in reliquis, licet non prorsus ab illis absoluat, posse tamen secundum quod expedierit, dispensare. De singulis ergo non nihil sese offert dubietatis. Primum enim membrum trinum includit votum scilicet castitatis, obedientiæ, & paupertatis. De primo nullatenus dubitatur quin monachus illi maneat adstrictus, non solum sicut dotum lege verum & religionis. Quare licet cum alijs episcopis, vt lib. 8. explicuimus, dispensare ecclesia possit super continentia, non tamen cum episcopis monachis. Neque de secundo vlla est ambiguitas. Nam sicut dum religiosus in generalem magistrum aut ministrum ordinis assumitur, non obstante obedientiæ voto, soli Papæ manet subiectus, sic monacho accidit dum fit episcopus. Non inquam desinit, sed mutat obedientiam. De voto autem paupertatis restat sane dubium nec solutum facile.

Tria operum genera in religioso.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

Rõ vti usq. ad cluon.

Dubitatio.

Primum enim sanctus Thom. in hac. 2. tum quæst. 88. ad quartum argumentum, tum hic clarissime defendit monachum factum episcopum nullatenus à voto paupertatis absolui. Nam & in prima conclusione exemplum ponit continentia & paupertatis. Et in solutione tertij ait

religiosum episcopum non posse habere proprium. Et ratio apparet plana, nam vt lib. 8. dictum est, votum religionis est indispensabile, quod tria includit vota. In contrarium autem est argumentum quod illic insinuauimus & hic apertius vim suam demonstrabit. In episcopo, vt supra dictum est, duo considerantur bonorum genera nempe secularium & ecclesiasticorum. Omissis ergo modo secularibus, & ecclesiasticis arguitur. Reliqui episcopi ex seculari clero assumpti post factam portionum distributionem dominium habent suæ, vt quæstione 4. multis modis confirmabamus, episcopis autem ex religionibus euocatis eadem prorsus ratione & modo adiudicatur sua portio sicuti & alijs qui ex reliquo clero eliguntur, ergo perinde eiusdem portionis dominium habent atque reliqui. Fa-teor equidem ad hoc argumentum respondere nescire, quoniam neutram præmissarum video quomodo negare valcæ. Nam quod eodem modo omnes fiant episcopi dubitari non potest. Neque vero D. Thom. quantum ad hæc bona ecclesiastica aliam paupertatem tribuit religiosis episcopis, quam reliquis. Immo art. 6. præsentis q. vbi constituit episcopum non teneri ad paupertatem cum secundo loco argumentatus esse, quod Apostoli fuerunt pauperes respondet ad illam paupertatem non teneri episcopum. Idque confirmat exemplum Athanasij, Ambrosij, Augustini, qui fuerunt vna & monachi & episcopi vbi palam ostendit monachos episcopos perinde possidere ecclesiastica bona ac reliquos seculares. Cum ergo idem Doctor sanctus art. statim 7. dixerit quod de his que vsui episcopi deputata sunt, eadem esse videtur ratio quæ de proprijs bonis, profecto id monachis episcopis non denegat. Arqueoniam semper habuit oculum ad illud tempus quo clerici in communi vivebant, propterea simpliciter ait monachum factum episcopum non absolui à paupertatis voto. Deinde dum ergo sub petitorio censura, quod sicut obedientia monachi dum fit episcopus, si mutatur vt soli sit Papæ subiectus ita & eius mutatur paupertas, vt decimarum portio & reliqua; episcopalia bona illi sicuti & reliquis episcopis adiudicentur nimirum vt & ipse sustentetur, & singulari misericordie præcepto, quod præ alijs episcopis

Argum.

Solutio.

episco-

episcopis religiosos ligat, subsidio sit pauperibus. Quam ad aliud vero bonorum genus, scilicet secularium, dubitari non potest, quin etiam paupertatis votum quodamtenus ei mutetur, ut patet ex can. statutum. 18. q. 1. vbi monachus qui iam monachus haeres paternus esse non poterat, idoneus declaratur eidem ad eundem hereditatis, qua vti que potest superflue vita perfrui. Et in causam adducitur, quod ipsum electio canonici à iugo regulæ monasticæ religionis absoluit, & sacra ordinatio de monacho episcopum fecit, quin vero, si visum qui iam receptissimus est, consulas, Paucum episcopis monachis nonnunquam dispensat, ut secularia bona emant, quæ postea quibus volunt, relinquunt. Qui quidem mos si legitimus est, profecto ostendit non esse tam indispensabile paupertatis votum, quam continentia aut obedientia. Circa. 2. autem obseruariarum genus scilicet illorum à quibus monachus eo ipso quo fit episcopus absoluitur, adnotauit hic Caieta. non solum illas comprehendit, quæ manifeste episcopali functioni aduersantur, ut silentium & solitudo, verum & quæ eiusmodi dignitati, dissonant, aut congruentia non sunt, quod quidem concessu facile est, sed tamen exempla, quæ subdit, nescio an sint adeo congruentis. Ait enim quod absoluitur à ceremonijs habendi socium ordinis, bibendi sedendo, cum duabus manibus, & benedictione & similibus. At tamen licet forsitan ita sit, propterea quod res sunt parui momenti, non tamen propter causam, quam ipse affert, videlicet quia episcopus illa non decent. Immo vero cum talis episcopus habitum religionis exuere non debeat, nisi summus fiat Pontifex, adeo huiusmodi monachales ceremonie ipsum non dedecent, ut eius habitum decorent. In Italia, quidem, vbi monachi ad quemcunque pauperem episcopatum assumuntur, habitum vel prorsum abijciunt, vel alia figura incrustant, omnes monasticas ceremonias cum illo deponunt, quia Itali non designatur episcopos in habitu monachali videre, quæ quidem pestis ad alias iam nationes inersit. Et inde Caiet. iudicium sumpsit, tamen non pro se, qui etiam Cardinales cum habitu monachali temper religiosissime vixit. Igitur quod episcopus religiosus socium sui ordinis, qui auctori-

tate viget, sibi adiungat, & ceremonijs quibusque religionis, ac religiosorum idiomate utatur, adeo non est indecens, ut contra faciunt oculos prudentum secularium offendant. De tertio vero ceremoniarum ordine à quibus S. Thom. ait religiosum non absoluit, licet super ipsis seculum possit dispensare, qualia sunt hinc non vti, regularia ordinis ieiunia seruare, esse ordinis nostri vel Carthusiensium, cuius carniū abstinere, dubium est, idemque impietatum præcipuum, quo vinculo religiosi episcopi ad horum obseruantias teneantur, vtrum scilicet legali debito, an solum morali. Legale enim debitum est, quando quis lege per vim coactiuam tenetur, ita ut contra fecerit, legis penis obligetur. Vinculum autem morale est, quando quis sola iudiciali legis obligatur, non autem penis subditur. Exemplum est in principe qui non tenetur vi coactiuam, sed directiuam. Et quod monachus teneatur vtraque vi legis, videtur hic D. Thom. sentire, dicens quod in istis potest tantum seculum dispensare. vbi insinuare videtur, quod perinde obligatur atque qui erat in claustro. Nihilominus placet mihi Caietani sententia, quam impietatum protulit, sed exprellus in singulari Opusculo, quod de hac re intitulauit, nempe in libello viginti vnius questionum qu. 19. Sententia vero est, quod non tenetur ex debito legis, sed ex morum honestate, cum quia id significatur canonice statutam illis verbis est. A iugo regulæ monasticæ & religionis absoluitur, & de monacho fit episcopus. iugum enim vim coactiuam designat. Item postquam eximitur a subiectione prelatorum ordinis, quia nullatenus nisi per Papam puniri potest, indicium est, quod neque penis regularium statutorum subiaceat. Quod autem de debito morali & de honestate teneatur, patet, nam postquam monachatum profectu est, qui perfectionis est disciplinæ condens est, ut magister perfectionis factus eadem seruet disciplinam, nam licet non per vim coactiuam libere tamen, quemadmodum discipulus licet factus doctor seruet metu aliisque coactionibus quibus ad studium compellebatur, liberetur debet nihilominus sua sponte eidem studijs incumbere. Neque est ineptum exemplum, quod

Caieta.

Nō pro
batur
Caieta.Soto
de Iure
Legibus
Dicit
13

quod naturalibus sumitur. Quamdiu enim calor in ligno ad formam ignis disponit, vi quadam coactiva agentis retinetur, adveniente autem substantiali forma, fit naturalis, atque adco supra sponte, in igne permanet. Ex quo fit, ut debitum morale religioso episcopo, propterea quod de religione assumptus est, maius sit, quam in episcopo seculari. Sequitur nihilominus secundo, quod religiosus factus episcopus quamvis ferijs sextis peculiari instituto religionis: etiam si suo reatu mortali obliget, vt in ordine diui Francisci obligari fertur, factus episcopus potest in die Natalis Domini, si illa ferijs occurrerit, carnis vesci & ieiunium frangere. Oppositum dicit in præsentiarum Caiet. sed in Opusculo cordatus mutavit sententiam. Nam cap. explicari. extra de obserua. ieiunii. vbi cunctis Christianis illud privilegium indultum est, non excipiuntur, nisi qui ex voto aut ex regulari obseruantia ieiunare adstricti sunt. Et intelligitur ex regularis obseruantia legali debito, quod non manet in episcopo nisi morale. Neque votum abstinentiæ fecit singulare, nisi vouendo religionem. Igitur S. Thom. hoc pacto intelligendus est sensisse monachum episcopum non obliuisci dictis obseruantijs, scilicet quantum ad morale debitum. Sed contra: ergo neque ad castitatem tenetur sub reatu mortalis criminis: quia debitum morale non videtur sub tali reatu obligare. Negatur consequentia, quoniam votum castitatis expresse fecit: virtute cuius, etiam si cesset vis coactiva obseruantie regularis, obligat. Cætera vero non nouit formaliter nisi vouendo religionem, cuius vis cessat in illo, quo ad legale debitum. Verum est tamen, quod poenis quæ in religione decretæ sunt transgressoribus in iuramento essentialium non mater subiectus.

Primū corollarium. Secūdū.

Arg. 2.

Sed vitrum illud morale debitum, plus obliget episcopum religionis diuus Francisci, quam nostri ordinis, eo quod ipse ad aliquas obseruantias tenetur sub culpa mortali, nos vero ad nullas. Et princeps quamuis non teneatur de coactiva, tenetur tamen forte aliquibus suis legibus sub reatu mortali.

Respondetur, quod si vera est hæc opinio, episcopi diui Francisci non magis

quam nostri obligantur, quia æqualiter absoluantur a legali debito. Quare de hoc nonnulla est in principe differentia, quia licet non cogatur, lege tamen illa durante, si ad se perinet, tenetur illa. Debent autem religiosi vt in aduendis episcoparibus multo esse cunctatiores, quam seculares; ita & in administrandis longissime vigilantiores. Qui enim sese in claustra, mundo vale dicentes, abiderunt, non debent sicuti vxor moth retro, hoc est, ad seculares splendores respicere. Nam præter Dei offensam seculari populo sedulo sunt ac subinde vilipendio & ludibrio, nisi palam confitentur renitentes vi fuisse a suis claustris extractos, tum ecclesijs cum omni timore Dei famulari, alijque abstinere pompis quæ non fuerint ad ornamentum lux dignitatis necessaria.

Primum igitur argumentum in capite quæstionis est canon. statutum. obiectum, iam sua declaratione solutum est.

Ad secundum respondet diui Thom. quod vota in seculo facta non ex eo præcisè per professionem religionis dissoluantur, quod sit ascensus ab inferiori ad superius, sed quod illa habent se ad religionem sicut particulare ad vniuersale, puta sicut ille qui partem sui Deo obtulit ad illum qui se offert totum. Pars autem includitur, vt in toto, & idco adueniente toto superfluit. Ascensus autem a religione ad episcopatum, est sicut a dispositione ad perfectionem, dispositio autem non cessat adueniente perfectione. Intelligitur, vt diximus, quantum ad debitum morale sicuti calor disponens ad ignem permanet in illo.

Ad tertium autem quantum ad id de obedientia iam responsum est, quod non relinquatur, sed mutatur, & pariter quantum ad paupertatem. Restat nihilominus dubium quod D. Thomas illic insinuat circa illud capit. statutum, de hereditate paterna quam monachus episcopus acquirat cuiusmodi post eius mortem obueniat, monasterio, an episcopali ecclesiæ? Verba quippe capituli obscura sunt, nihil aliud explicant, nisi quod quæ monachus acquirerat, ministerio reliquat, quæ vero factus episcopus acquirerit, ad altare ad quod sanctificatus est restituar. Sensus

Ad primū arg.

Ad secundū arg.

Ad tertium arg. Dubium.

Solutio.

Episcopus religiosus testamentum condere non potest absque facultate Papae Epilogus,

ius ergo istorum verborum est quem vsus declarat, nempe quod quae acquisierat in seculo, relinquat monasterio, quod autem episcopus factus adiecit, relinquat episcopali ecclesia. Bona vero religiosorum, qui titulares episcopi fiunt, quia sedem non habent licet acquisita eis sint episcopatu, monasterijs obveniunt. Testamenta autem condere manifestum est non posse sine Papae dispensatione. Et tunc ait D. Th. sic episcopus religiosus est, non sibi concedi ut tanquam de proprio testamentum faciat, sed quia Papa eius ampliat facultatem dispensandi sua bona, ut eadem facultas duret post mortem. At vero postquam a libere dispensatur cum illo atque cum alijs episcopis parum refert quomodo fiat.

Ecce Opus decem Librorum, quod de

iustitia & iure polliciti sumus: & in Questionibus septuaginta sex, Articulis vero ducentos octuaginta & octo partiti sumus, per varia ac lubrica, perque ardua ac difficilia rerum genera aspirante diuino flamine, ad optatum portum perductum est Anno Christiana salutis Millefimo quingentesimo quinquagesimo quarto. In quo si quid per incertam nostram & ignorantiam, aut certe per negligentiam & oscitantiam a nobis peccatum est (nam studio per Dei misericordiam certus sum nequam deliquisse) Deus ipse misericordiarum ignoscat. Si quid vero praestitimus quod in rem Christiana familiaris esse possit, eidem soli Deo acceptum referendum est. Cui laus sit & perennis gloria per infinita seculorum secula. Amen.

Decem Librorum de Iustitia & iure, Finis.

SOTO
de iustitia & iure
Legitimus
DIT
13